

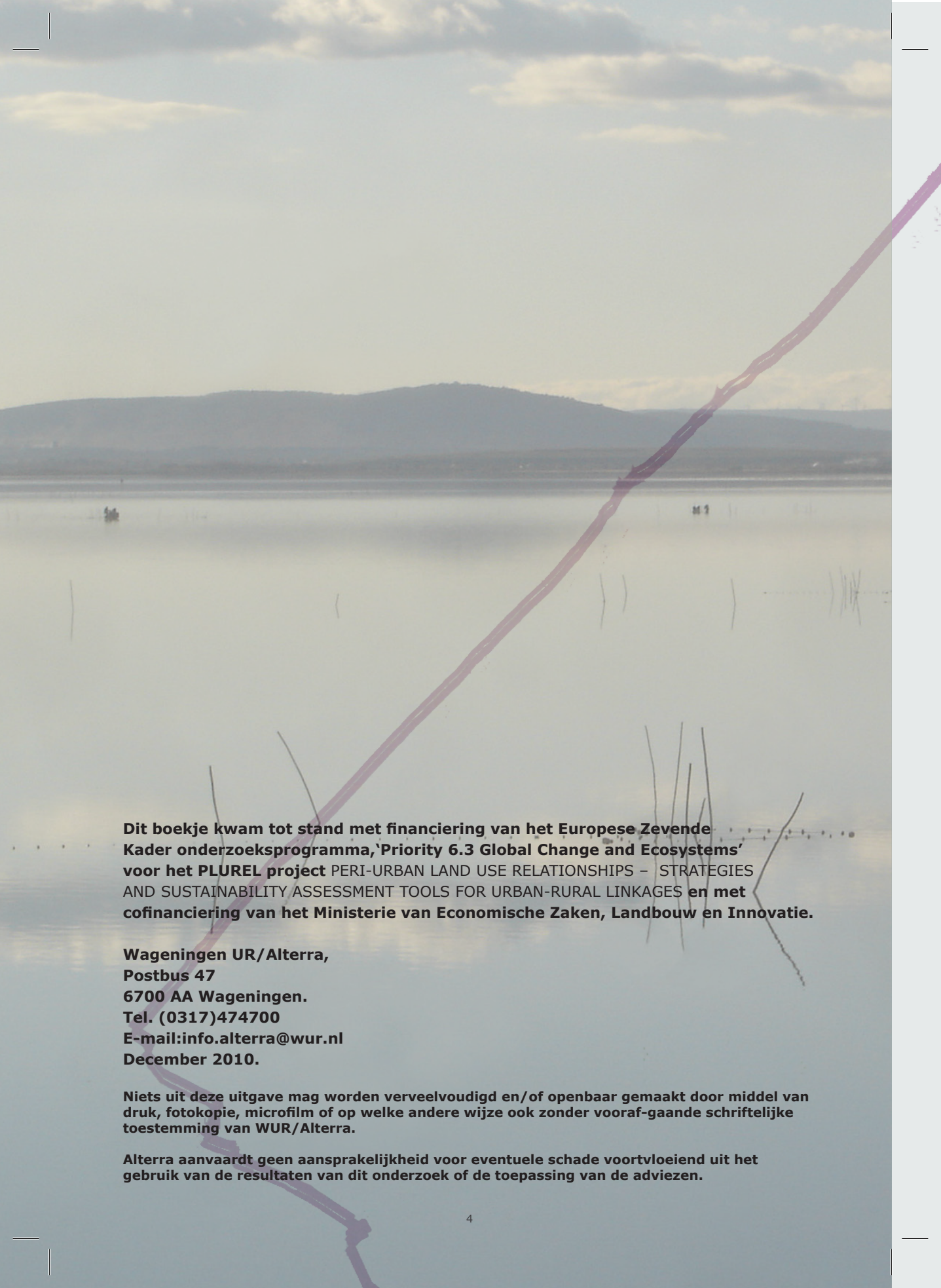

Sturen op duurzame ontwikkeling van stadsranden

Lessen uit 7 regio's
in Europa en China

Door Carmen Aalbers
Met medewerking van: Judith Westerink en Barbara Koliijn
Vormgeving: Leonie Heutinck,
Wageningen UR/Alterra

Opdrachtgever: Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie. Gerard van Wakeren

Dit boekje kwam tot stand met financiering van het Europese Zevende Kader onderzoeksprogramma, 'Priority 6.3 Global Change and Ecosystems' voor het PLUREL project PERI-URBAN LAND USE RELATIONSHIPS – STRATEGIES AND SUSTAINABILITY ASSESSMENT TOOLS FOR URBAN-RURAL LINKAGES en met cofinanciering van het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

**Wageningen UR/Alterra,
Postbus 47
6700 AA Wageningen.
Tel. (0317)474700
E-mail:info.alterra@wur.nl
December 2010.**

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook zonder vooraf-gaande schriftelijke toestemming van WUR/Alterra.

Alterra aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Dankwoord	8
Leeswijzer	8
Stadsontwikkelingen en duurzaamheid	9
Regionale strategieën en ruimtelijke concepten	13
Haaglanden, Nederland	17
Strategie 1: Groenblauwe diensten	18
Strategie 2: Het ontwikkelen van betrokkenheid van burgers bij de groene ruimte	19
Strategie 3: Strategie voor het creëren van politiek draagvlak voor groene ruimte	20
Koper-regio, Slovenië	21
Strategie 1: Groene-/ recreatiegebieden voor meer kwaliteit van de leefomgeving	22
Strategie 2: Efficiënt landgebruik en bescherming van de beste landbouwgronden	23
Strategie 3: Uitvoering van het Plattelandsontwikkelingsplan (POP) voor Slovenië 2007-2013	24
Ruimtelijke concepten: Halve cirkels en polycentrische ontwikkeling	25
Leipzig-Halle Regio, Duitsland	27
Strategie 1: Groene corridors volgens het plan voor West Saksen	28
Strategie 2: Samenwerking tussen gemeenten ter bescherming van de Parthe uiterwaarden	29
Strategie 3: De Groene Ring Leipzig, een Regionaal Ontwikkelingsconcept	30
Greater Manchester Regio, Engeland	31
Strategie 1: 'Green Belt' beleid	32
Strategie 2: Strategieën voor lokale economische en gemeenschapsontwikkeling	33
Visionaire strategie: Groene infrastructuur	34
Agglomeratie van Montpellier, Frankrijk	35
Strategie 1: Schema voor territoriale cohesie (SCoT)	36
Strategie 2: Het landschap als 'drager'	38
Strategie 3: Dichtheid van woningbouw	39
Strategie 4: Landbouw als een natuurlijke manier om de stad-land grens te beheren	40
Regio Warschau, Polen	41
Strategie 1: Ontwikkelingsstrategie van de Mazovia regio	42
Strategie 2: Ruimtelijk ontwikkelingsplan voor de stedelijke regio van Warschau	44
Strategie 3: Ontwikkelingsstrategie van de stad Warschau	45

Inhoudsopgave (vervolg)

Hangzhou Regio, China	47
Strategie 1: Zhuantang Ecologisch herstel en gecontroleerde stedelijke groei	48
Strategie 2: XiXi Wetland	49
Strategie 3: Binjiang technologie en economische ontwikkeling	51
Gebruik van strategieën	52
Beleidsaanbevelingen	53
Andere producten van PLUREL	56
Literatuurlijst	58

Voorwoord

In 2005 nam Alterra het initiatief tot een geïntegreerd Europees onderzoek naar stadsranden, PLUREL. Dit project onderzocht stadsrandgebieden van zes Europese regio's en een regio in China. PLUREL werd gefinancierd door het Directoraat Generaal Onderzoek van de Europese Commissie en Ministeries, provincies en regio's uit de lidstaten. 35 Onderzoeksinstituten en adviesbureaus voerden gezamenlijk het onderzoek uit. Zij deelden de regio's in naar demografie, ruimtelijke ontwikkelingen en bestuur. Ze onderzochten en vergeleken regionale strategieën en ruimtelijke planning. Voor de Europese regio's modelleerden ze de landgebruikontwikkelingen onder verschillende toekomstscenario's. Het ging om de regio's Haaglanden, Leipzig-Halle, Koper, Greater Manchester, Montpellier, Warschau en Hangzhou (China).

Dit boekje geeft op beknopte wijze de onderzochte strategieën en ruimtelijke planning in het Nederlands weer. Het boekje is geschreven voor bestuurders en beleidsmensen die bij uitstek betrokken zijn bij regionaal beleid in en rond stedelijke gebieden. We hopen dat ze uit dit boekje kunnen putten ten behoeve van de sturing van stadsrandontwikkelingen in meer duurzame richting.

g.j.vanwakeren@minlnv.nl opdrachtgever namens het Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie.

carmen.aalbers@wur.nl coördinator sturingonderzoek en case studies en lid wetenschappelijk coördinatie team van PLUREL

judith.westerink@wur.nl leider Haaglanden case-studie PLUREL

De productie van dit boekje zou onmogelijk zijn geweest zonder de samenwerking met veel onderzoekers en praktijkpartners. Ik wil hen hiervoor allemaal bedanken: de case studie onderzoekers uit de 7 regio's: Marina Pintar en Anton Perpar (Slovenië), Jennifer Buyck, Jean-Pierre Chery en Françoise Jarrige (Frankrijk), Annette Bauer, Dagmar Haase, Stephan Pauleit, Martin Spiekermann en Irene Burkhardt (Duitsland), He Jouvoun (China), Joe Ravetz (Engeland), Miroslav Grochowski (Polen) en mijn Nederlandse collega's Judith Westerink en Pat van der Jagt. Zij lazen de Engelse studie door en verzekerden ons van een correcte interpretatie van hun onderzoeksmateriaal. De vier jaren onderzoek en internationaal overleg met hen waren leuk, inspirerend en leerzaam. De praktijkmedewerkers uit de regio's hielpen over de praktische relevantie van het onderzoek te waken en kaartten belangrijke thema's aan voor het onderzoek aan, zoals de vraag of mensen kunnen leven waar ze graag willen leven en wie er vraagt om een compacte stad: Thomas Slavinski (Warsaw), Jean Paul Gambier (Montpellier), Tsveta Velinova (Haaglanden), Pam Warhurst and Graham Joyce, (Natural England/Pennines Greater Manchester), Tjasa Babic and Ivana Strkalj (Koper) en Ralf Thomas, Dietmar Röhl, Bernd Augsburg (resp. Stad Leipzig, Regionale overheid Leipzig, de Staat Saksen). Yvonne Geelen las de conceptversie van het boekje en voorzag ons van nuttig commentaar. Samen met Katarina Eckerberg (Stockholm Environment Institute) analyseerden en evalueerden we de werking van de verschillende strategieën. Gerard van Wakeren was een constructieve en kritische praktijkpartner en mede-opdrachtgever gedurende de vier jaren van het project. Judith Westerink en Barbara Kolijn hielpen bij het vertalen van delen van het Engelse materiaal en Leonie Heutinck zorgde voor het zo verfrissend vormgeven van dit boekje!

Dit boekje vervat de belangrijkste lessen van het sturingsonderzoek door PLUREL. Allereerst schetsen we de belangrijkste bevindingen met betrekking tot de ontwikkelingen in de zeven regio's. Daarbij gaan we in op duurzaamheid en sturing in bredere zin. In het daarop volgende hoofdstuk beschrijven we per regio drie of vier regionale strategieën en ruimtelijke concepten. We beoordelen elke strategie op basis van de evaluaties in de case studies en de vergelijkende studie door Aalbers en Eckerberg (2010).

In het daarop volgende hoofdstuk geven we de beleidsaanbevelingen weer uit de studie door Aalbers en Eckerberg. Voor een beter inzicht in de achtergrond van deze aanbevelingen zult u de achterliggende studie moeten lezen die ook op de ontwikkelingen in de regio's en de bredere regionale beleidscontext in gaat.

Het laatste hoofdstuk schetst kort welke onderzoeksproducten voor eindgebruikers het PLUREL project nog meer heeft ontwikkeld/ontwikkelt en geeft de link tot de interactieve website.

Stadsrandontwikkelingen en duurzaamheid

Stadsrandontwikkelingen en duurzaamheid

In dit hoofdstuk schetsen we de belangrijkste bevindingen die in de vergelijkende studie naar voren kwamen wat betreft de landgebruikontwikkelingen in de zeven regio's en de sturing door de regionale overheden.

Geen duurzame ontwikkeling van landgebruik in stedelijke regio's

De case studie onderzoekers werden het niet eens over wat nu precies een duurzame spreiding van landgebruik is. Uit de 7 case studies werd echter wel duidelijk wat de *niet-duurzame ontwikkelingen* zijn die met de spreiding van landgebruik te maken hebben:

- Burgers die voortdurend verhuizen, op zoek naar een rustige, groene en veilige leefomgeving. Dit vermindert naar verwachting hun mogelijkheden om een sociaal netwerk te ontwikkelen rondom de plek waar ze wonen. Daardoor missen ze een lokaal netwerk waarop ze kunnen terugvallen in tijden van nood. Het verkleint hun kans zich te hechten aan een plek en gemeenschapszin rondom die plek te ontwikkelen. Voor jonge en dynamische mensen is dit misschien minder een probleem, maar op het niveau van een samenleving vermindert het de kansen om sociaal kapitaal aan te boren ten behoeve van een buurt of wijk.
- Forenzenstromen en files, ontstaan door grote woon-werk afstanden, leiden tot hoge CO2-uitstoot en verspilling van tijd die plezieriger of meer productief doorgebracht had kunnen worden.
- Verlies van goede landbouwgronden door aanleg van wegen, en bouw van woningen en bedrijven. Landbouwgronden die – zo ze al niet lokaal voor de voedselproductie gebruikt hadden kunnen worden – bij hadden kunnen dragen aan het voeden van de wereldbevolking.
- Dichtbebouwde woongebieden met een slechte leefomgeving, waar de lagere inkomensgroepen achterblijven terwijl inkomensgroepen die het zich kunnen

veroorloven wegtrekken naar gebieden met een betere omgeving. Daardoor dreigt segregatie.

- Landelijke gebieden waar geen rurale ontwikkelingsmogelijkheden zijn en waar jonge, dynamische mensen en intelligentsia wegtrekken en ouderen en laaggeschoolden achterblijven.

Bijna alle case studies tonen deze ontwikkelingen in verschillende vormen. Ze zijn het gevolg van investeringsverschillen en gebrekkig bewustzijn van het belang van ecosysteemdiensten. Een gebrekkig bewustzijn hiervan onder de bevolking lijkt te leiden tot verkiezing van politici die ontwikkeling eenzijdig interpreteren als economische ontwikkeling. En hoewel economische ontwikkeling belangrijk is voor mensen - veel migratie wordt veroorzaakt door het zoeken naar een beter inkomen - is het blijkens de case studies niet het enige waar mensen voor verhuizen.

Tweeledige en onevenwichtige ontwikkelingen en investeringen

Er is in de case studie regio's en hun omliggende gebieden sprake van een tweeledige en onevenwichtige ontwikkeling: sommige gebieden kennen een sterke groei, met veel overheidsinvesteringen. Anderzijds ontbeert het landelijk gebied er in bepaalde delen ontwikkelingskansen en krimpt. Peri-urbane gebieden staan politiek zwak. Mensen vertrekken uit krimpgebieden, op zoek naar werk en inkomen in de groeiende gebieden. Tegelijkertijd leidt de verdere groei van die groeiende steden daar ter plekke tot verstopping, met teveel woon-werkverkeer, hoge grondprijzen en lange reistijden.

Valkuil van compacte stad, segregatie en exclusiviteit

Het compacte stad denken is een valkuil. Teveel verdichting in de stad ten koste van de leefomgeving leidt tot een exodus van de meer welgestelden naar de stadsranden. De armere groepen blijven achter in een compacte stad, de prijs van het onroerend

goed daalt in hun wijk. Ondertussen leidt de vraag naar groen wonen in de stadsranden tot hoge grondprijzen en exclusiviteit. Het drukt er de landbouw weg.

Een goede leefomgeving in de stad, met groen en cultureel erfgoed houdt de rijkere in de stad. (lees ook Brueckner 2000: Why is downtown Paris rich...) Identiteit van de plek lijkt belangrijk voor behoud en ontwikkeling van de stadsranden én de stad zelf.

De groenlobby lijkt weinig bezorgd om deze economische en sociale aspecten, terwijl coalities van ontwikkelaars en bestuurders kiezen voor bouwen teneinde economische groei en inkomsten voor gemeente en ontwikkelaars te genereren. Politici staan onder druk om industrie en woningbouw te plegen ten koste van open ruimte, groen- en natuur gebieden

Grootte van gebied onder regionaal bestuur en integratie van beleid

Mobiliteit, nabijheid en duurzaamheid kunnen niet worden gerealiseerd in verstopte gebieden waar de regionale overheid geen zeggenschap heeft over de hele urbane regio (de 'Functional Urban Region') met haar forensenstromen en goederenstromen. Afwegingen dienen te worden gemaakt op een schaalniveau dat deze stromen meeneemt en dat kosten en baten van de onevenwichtige tweeledige ontwikkeling afweegt en stuurt op een meer duurzame spreiding van landgebruik.

Contourenbeleid

Contourenbeleid volgens principes van Het Groene Hart, Green Belt, Green Ring kan leiden tot het uitsluiten van rurale gemeenschappen van ontwikkelingsmogelijkheden. Eenzijdig ruimtelijk beleid dat stedelijke ontwikkeling in landelijke gebieden uitsluit en niet voorziet in ontwikkelingsbehoeften ter plekke kan leiden tot sociale achterstandsgebieden met voor biodiversiteit en ecosystemen ook maar beperkte resultaten.

Grondbeleid en financieel beleid

Stadsranden vallen nog te vaak tussen wal en schip, tussen het beleid voor stedelijk gebied en voor landelijk gebied. Sturing op de grondmarkt is fundamenteel voor een duurzame spreiding van landgebruik, maar die sturing is in de meeste regio's zwak. Montpellier Agglomeration en het Département lijken hierop een interessante uitzondering.

De gestaag stijgende grondprijzen maken groendiensten sterk afhankelijk van financiële compensatie. De heffing van lokale belastingen creëert afhankelijkheid van nieuwe vestigingen en competitie tussen groen en stedelijke ontwikkeling.

Planners en bestuurders

Er is behoefte aan professionele planners en politici met conflictmanagement capaciteiten die zich bewust zijn van duurzame ontwikkelingsdoelen, kunnen omgaan met tegenstrijdige belangen en bogen op institutioneel geheugen. De korte ambtstermijn van 4 jaar/Montpellier 6 jaar, lijkt geen goed te doen aan het nemen van impopulaire politieke maatregelen ten gunste van duurzame ontwikkeling. Korte termijn-denken is een obstakel voor denken in termen duurzaamheid.

Participatie

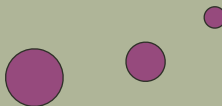
Milieu- buurtgroepen, lokale bedrijven en boeren kunnen bijdragen aan vernieuwing, diversiteit en bewustwording van duurzaamheid. De vraag rijst of lokale initiatieven van burgers goed moeten maken wat de overheid laat liggen. Anderzijds wordt bij de lokale initiatieven de democratische verantwoording vaak uit het oog verloren.

Met de regio's gekozen thema's

In overleg met de praktijkpartners uit de regio's heeft het project sturing en ruimtelijke planning onderzocht op de volgende thema's.

- Versterken van landbouw in de stadsranden,
- Integratie van recreatie en toerisme in regionale ontwikkeling,
- Bescherming van gebieden met hoge biodiversiteit
- Vermindering van druk door woningbouw en bedrijventerreinen
- Integrale planning

Het was moeilijk om de verschillende strategieën enkel of deze afzonderlijke thema's te analyseren. Het bleek dat ze in bepaalde mate thema's combineerden. De strategie van de Koper regio om de beste landbouwgronden te vrijwaren van stedelijke ontwikkeling was een van de meest sectorale van de meer dan twintig strategieën die we onderzochten. Vaak wordt het effect van een strategie beïnvloed door andere strategieën en door de bredere beleidscontext. In het volgende hoofdstuk beschrijven we de strategieën. Voor de bredere beleidscontext en een beschrijving van de landgebruikontwikkelingen in de regio verwijzen we naar de Engelstalige rapporten. We willen hier alleen een indruk geven van wat mogelijk is in termen van sturing en waarom sommige strategieën goed werken of niet.

Regionale strategieën en ruimtelijke concepten

Regionale strategieën en ruimtelijke concepten

Strategieën en hun beleidsdimensies.

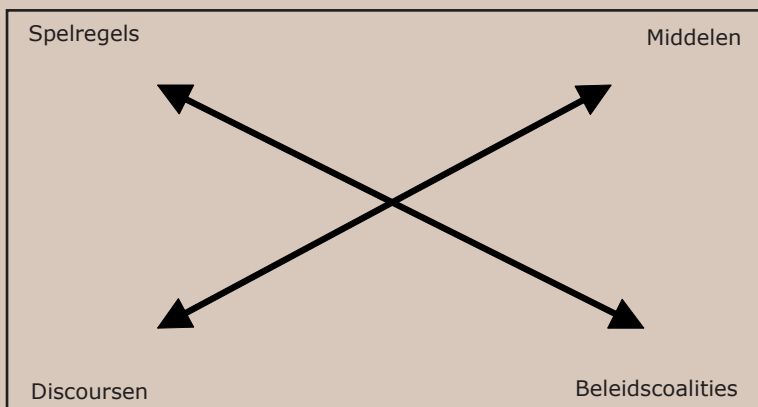
We richtten het sturingsonderzoek door PLUREL op strategieën en ruimtelijke planning. Als definitie van een strategie gebruikten we de volgende omschrijving: *een vooraf bedachte reeks handelingen die een actor uitvoert om zijn doelen te bereiken*. Hierbij hanteert een actor – bijvoorbeeld een regionaal bestuur of bestuurder - middelen die hem invloed of macht verschaffen. We hebben ons hierbij laten inspireren door de definitie van beleidsdimensies volgens Tatenhove *et al* (2000). De beleidsdimensies beïnvloeden de prestatie van een strategie.

In het hoofdstuk met de beschrijvingen van de strategieën gebruiken we pijlen om deze beleidsdimensies aan te duiden. Ruimtelijke concepten plaatsen we daarbij onder de pijl voor de discours-dimensie.

Spelregels vervatten wet- en regelgeving, procedures en culturele regels. Een volledige pijl voor spelregels laat zien dat de strategie is ingebed in wetgeving of een bindend landgebruiksplan, en dat de strategie past in de algemene waarden. Buijs (2009) en Nassauer in Buijs (2009) noemen het belang van culturele duurzaamheid van natuurgebieden. Wij interpreteren dit als een sociale omgeving die ontvankelijk is voor de gekozen regionale strategie.

Middelen vervatten financiële middelen, grondbezit en kennis en expertise. Een volledige pijl voor middelen betekent: een strategie zorgt voor financiële middelen en verzekert landrechten, doordat hij wordt gehanteerd door een actor met landrechten, of doordat hij landeigenaren meekrijgt in het beleid.

Onder *beleidscoalities* vallen samenwerking met overheden op hoger of lager niveau, samenwerking met naburige overheden en samenwerking met publiek en private partijen. In het diagram betekent een volledige pijl voor beleidscoalities: horizontale en verticale coalities tussen overheden en horizontale coalities met private partijen.

Discoursen kunnen zowel in de vorm van woorden als beelden/ruimtelijke concepten worden uitgedragen. Een volledige pijl voor discours betekent: versterking van het publieke bewustzijn, plus het gebruik van een ruimtelijk concept om verschillende benaderingen van actoren te versterken of te verenigen. Auclair en Vanoni (2003, 63) stellen dat visies en discoursen, geaccepteerd door overheid en burgers, het bewustzijn en de bescherming van groene waarden in gebalanceerde stedelijke groei kunnen ondersteunen. Voorwaarden daarvoor zijn dat het discours gezien wordt als relevant en levend wordt gehouden door het werken met verschillende actoren, en dat de visie en het discours zowel duidelijk en voldoende open zijn om verschillende belangen en acties te kunnen betrekken. Ruimtelijke visies kunnen dus invloed hebben en partijen verenigen door het streven naar een gedeelde visie of een gedeeld discours. Hagens (2010) komt tot vergelijkbare bevindingen wat betreft de invloed van landschapconcepten. We kennen extra invloed toe aan een strategie als het een ruimtelijke visie koppelt aan het discours.

Als de beleidsdimensie goed ontwikkeld is verbeelden we dit met een lange pijl. Een korte pijl betekent dat we verwachten dat de invloed van deze strategie verbeterd kan worden door deze dimensie verder te ontwikkelen. Bij afwezigheid van een dimensie, ontbreekt de pijl. Als een strategie bijvoorbeeld alleen gebruik maakt van regulering en financiële middelen, maar niet goed gecommuniceerd wordt om publiek draagvlak te verkrijgen, is de discours dimensie gebrekkig en kan de strategie makkelijker terzijde worden geschoven. Dit gebeurt met het oude beleid van Slovenië om landbouwgrond te beschermen, en lijkt momenteel in Nederland te gebeuren met een deel van het natuurbeleid, waarvoor misschien een te beperkt deel van de bevolking in de beleidscoalitie vertegenwoordigd was om het beleid langer te laten voortduren.

Als een strategie een bestuurlijke coalitie tussen ministeries kent, heeft het een zekere invloed, maar als ook private actoren betrokken zijn bij de coalitie en de gezamenlijke doelen mee nastreeft, wordt de invloed sterker.

Het combineren van strategieën kan een zwakte van één strategie compenseren met de kracht van een andere strategie. Bijvoorbeeld: de Groene Corridor strategie in Leipzig-Halle wordt sterker door de verbinding met de discours over de geliefde overstromingsbossen in de Parthe uiterwaarden.

Deze dimensies zijn praktisch en herkenbaar. We hopen dat deze beschrijvingen van de strategieën beleidsmedewerkers en bestuurders helpen om datgene uit de strategieën op te pikken wat voor hen relevant is. Het ligt voor de hand om te vergelijken wat reeds in de eigen praktijk wordt gedaan, en welke strategieën of dimensies een interessante aanvulling kunnen vormen.

Beoordelingskader

De beoordeling van de strategieën maakt gebruik van het beoordelingskader dat we samen met de praktijk opstelden (Aalbers en van Dijk, 2008). De criteria gaan in op het proces rondom de implementatie van de strategie en op de uitkomsten van de strategie. Veerkracht, helderheid, participatie van verschillende typen actoren, empowerment van verschillende partijen, betrokkenheid en maatwerk zijn enkele van de gebruikte criteria. We gaan niet op alle criteria in. In de 'assessment reports' vind u meer informatie (zie literatuurlijst).

De 7 regio's

De regio's verschillen aanzienlijk in omvang, bestuurlijke organisatie en ruimtelijke, sociale en economische processen. Sommige regio's hebben een sterke bevolkingsgroei - zoals Montpellier - terwijl de Leipzig-Halle regio juist krimpt. De Hangzhou regio in China is eigenlijk een gemeente, ter grootte van 1/3 van de oppervlakte van Nederland. De Koper regio in Slovenië is een gemeente met ca. 50.000 inwoners, maar haast zo groot als de regio Haaglanden in Nederland. De regionale bevolkingsdichtheid is in geen van de 7 regio's zo hoog als in Haaglanden. De tabel hieronder zet dergelijke basisgegevens op een rij. Maar voor een vollediger omschrijving zult u de case studie rapporten moeten lezen. (zie literatuurlijst)

Gegevens per regio

Regio	inwoners	Inwoners/km2	Oppervlakte (km2)	Aantal gemeenten
Hangzhou stad	4.100.000	1.335	3.068	-
Hangzhou	6.600.000	398	16.596	1
Den Haag	474.000	4.800	98	1
Haaglanden	993.000	2.500	451	9
Koper	49.303	158	311	1
Leipzig	511.000	1.650	298	1
Leipzig-Halle regio	2.000.000	500	4.386	88
Greater Manchester GM 10	2.500.000	2.000	1.280	10
Montpellier city	250.000	4.450	57	1
'Montpellier Agglomeration' (2005)	400.000	922	434	31
Montpellier FUR (2008)	500.000	300	1.500	40
Warsaw city	1.700.000	3291	517	1
Warsaw metropolitan area	3.000.000	483	6.025	72
Mazovian region (FUR, NUTS2)	5.000.000	140	35.598	314

Tabel 1: Gegevens per regio

Haaglanden, Nederland

(Aalbers *et al.*, 2009a, b)

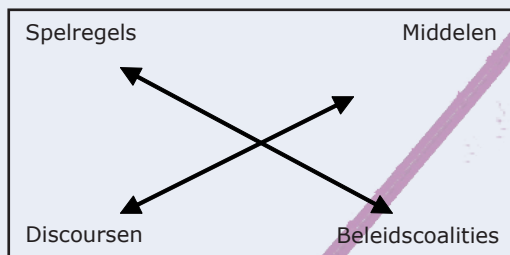
**Strategie 1:
Groenblauwe
diensten**

**Strategie 2:
Het ontwikkelen van
betrokkenheid van burgers bij
de groene ruimte**

**Strategie 3:
Strategie voor het creëren van politiek
draagvlak voor groene ruimte**

Strategie 1: Groenblauwe diensten¹

De regio streeft ernaar om de schaarse 'plattelands'-gebieden open te houden, en om boeren in staat te stellen deze gebieden te blijven beheren door boeren ervoor te betalen. De landelijk gebruikte Catalogus Groenblauwe Diensten, definieert diensten die in termen van Europese staatssteunregels acceptabel zijn voor steun door de overheid. Soms wordt –naast de bestuursrechtelijke subsidieovereenkomsten – gebruik gemaakt van privaatrechtelijke overeenkomsten om de levering van de diensten te garanderen. De groenblauwe diensten strategie maakt deel uit van het formele regionale beleid. Groenfondsen worden gevuld door gemeenten om de groen-blauwe diensten te betalen door boeren. De groenblauwe diensten strategie gaat gepaard met meerdere discoursen, zoals 'Koe in de wei'.

Beoordeling

Er is interesse onder boeren om te participeren en onder gemeenten om financieel bij te dragen aan de groenfondsen. De groenblauwe dienstenstrategie biedt een alternatief voor landaankoop en beheer door de overheid. Boeren verbreden hun inkomstenbronnen ermee, maar de strategie heeft aanvullende maatregelen nodig, zoals een agrarische grondbank, om succesvol te zijn. Dit heeft te maken met de in de regel lage bijdrage aan het bedrijfsinkomen vanuit groenblauwe diensten en de hoge grondprijzen in de regio. De LTO streeft in de regio naar een landbouwtoets om vrijkomende landbouwgrond eerst

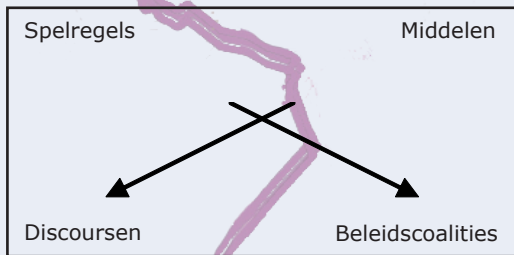
aan te bieden aan andere boeren. De groenblauwe dienstenstrategie spreekt het ondernemerschap van boeren aan. Boeren onderhandelen met de overheid over ontwerp, maatregelen en vergoedingenniveau, binnen de kaders van staatssteunregels. De positieve kanten omvatten de mogelijke bijdrage aan de landbouw, maar ook aan behoud van biodiversiteit en de ontwikkeling van recreatie en toerisme. De multifunctionele benadering van het 'platteland' zorgt voor synergie. Echter, bestemmingsplannen of landaankoop zouden effectiever kunnen zijn. De strategie heeft drie problemen: de economische haalbaarheid is nog onder studie, monitoring van resultaten is complex en duur, en de Europese staatssteunregels ontmoedigen het 'van onderop' ontwikkelen van de groenblauwe dienstenbenadering.

¹ Groen doelt op groene ruimte en ecologie, blauw op water

Strategie 2: Het ontwikkelen van betrokkenheid van burgers bij de groene ruimte

We behandelen twee projecten van Stadsgewest Haaglanden die gericht zijn op het ontwikkelen van draagvlak van stedelingen en politici voor het behoud van groene ruimten, en specifiek cultuurlandschappen. 'The Hague School Outdoors', ofwel 'Haagse School buiten'-tentoonstelling toont billboards van landschapsschilderijen uit de negentiende eeuw. De gedachte hierachter is het zichtbaar maken van de verbinding van groen en cultuur. Het project 'The Hague School outdoors' ontstond spontaan in de zijlijn van het PLUREL onderzoek. Een coalitie met acht andere partners hielp het project te financieren en realiseren, waar het stadsgewest zelf één van de tien billboards betaalde. Het discours achter het project gaat ervan uit dat de stedeling zich moet inzetten voor behoud van het omringende groene cultuurlandschap van Den Haag.

Beoordeling

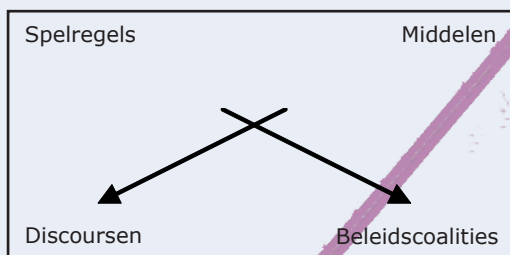
De strategie bevordert het bewustzijn onder burgers, intellectuelen en diverse overheden. Uit een enquête bleek dat de schilderijen werden gewaardeerd door bewoners en dat 46% van de geïnterviewden vond dat de schilderijen hielpen om over het landschap in gesprek te raken. De waardering was echter hoger onder ouderen dan onder jongeren. Het in- of uitsluiten van doelgroepen, tijdsreferenties en functies heeft invloed op de belangen die wel of niet worden meegenomen bij het bepalen van de regionale 'identiteit'. VVV's zijn geïnteresseerd in het culturele aspect van de schilderijen, maar niet in de landschapsdimensie. Het vormen van een coalitie was nodig vanwege de beperkte middelen voor groen bij het stadsgewest zelf.

Het tweede project, 'de groene ringen' bouwt op hetzelfde discours. 'De groene ringen' is een ruimtelijk concept van fysieke verbindingen door middel van wandel- en fietsroutes langs historische waterwerken en landschappen en conceptuele verbindingen: stad-land, cultuur-groen.

Haaglanden promoot haar groene open ruimtes vanuit het idee dat stedelingen en 'expats' (een belangrijke doelgroep voor de regio: internationale kenniswerkers en ambtenaren) geïnteresseerd zijn in landschap en cultuur. De internationale website van Den Haag geeft informatie over de regionale identiteit en de groene ruimte.

Strategie 3: Strategie voor het creëren van politiek draagvlak voor groene ruimte

Deze strategie koppelt groene ruimte aan een onderwerp van groot regionaal-economisch belang: de internationale concurrentiepositie van Den Haag, Delft, het Westland en de wijdere regio. Om financiële investeringen in de groene ruimte te bevorderen, ontwikkelt de regio een netwerk voor het promoten van de groene ruimte. De regio legt verbanden met andere partijen en haakt op motieven in om coalities te vormen. Ze werkt samen met internationale organisaties en bedrijven, gemeente Delft, TU Delft en andere gemeenten in de regio, om daarmee beter toegang te krijgen tot fondsen. Deze partijen delen het discours van de aantrekkelijkheid van de regio Haaglanden voor internationale kenniswerkers. De groene stadsrandgebieden worden gezien als recreatiegebieden, die aangepast moeten worden aan de behoeften van de stedeling, zoals internationale kenniswerkers.

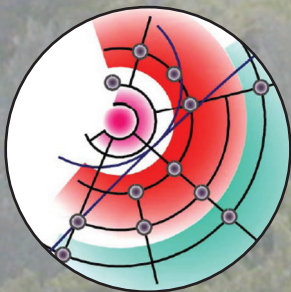
Beoordeling

Het gebruik van het argument van aantrekkelijke landschappen voor expats lijkt te werken als economische motivatie voor het regionale bestuurlijke netwerk. De 'groene wensen' van expats zijn niet ingrijpend anders dan die van andere groepen (Veer en Luttik, 2010) en expats vinden inderdaad rustige groene buurten en straten en natuurgebieden in hun woonomgeving erg belangrijk.

Koper-regio, Slovenië

(Perpar, 2009a, b)

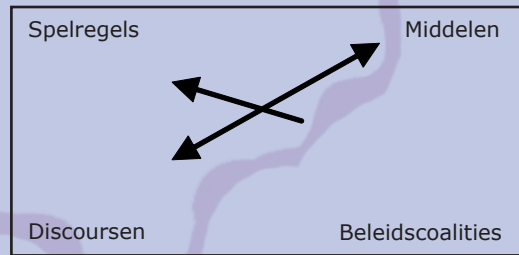
**Strategie 1:
Groene- / en
recreatiegebieden
voor meer kwaliteit
van de leefomgeving**

**Strategie 2:
Efficiënt landgebruik en
bescherming van de beste
landbouwgronden**

**Strategie 3:
Uitvoering van het
Plattelandontwikkelingsplan
(POP) voor Slovenië 2007-2013**

**Ruimtelijke concepten:
Halve cirkels en polycentrische
ontwikkeling**

Strategie 1: Groene- / en recreatiegebieden voor meer kwaliteit van de leefomgeving

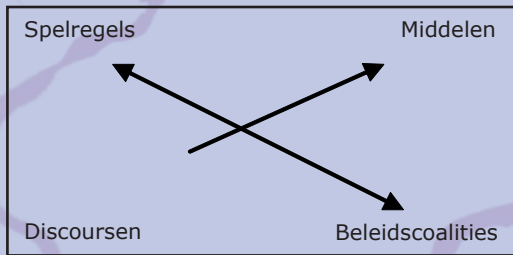
Dit gemeentelijke beleid richt zich op het verbeteren van groene en recreatiegebieden in de stedelijke omgeving en het achterland. Boeren, huiseigenaren en het Land- en Bosbouwfonds (vergelijkbaar met BBL) zijn de voornaamste grondbezitters op het platteland. De gemeente Koper ligt aan de Middellandse Zee. Langs de kust vindt de meeste verstedelijking plaats, maar de gemeente heeft een uitgestrekt landelijk achterland. 44% van de gemeente is Natura 2000 gebied. Verwacht wordt dat de gemeentelijke strategie om toerisme en recreatie op het platteland te bevorderen, zal bijdragen aan het inkomen van de plattelandsbevolking. De ontwikkeling van een groenstructuur in woonwijken, waar een deel van de grond in eigendom is van de gemeente, moet bijdragen aan de kwaliteit van leven in de stad. Er is geen coalitie gevormd rond deze strategie: alleen de gemeente Koper ontwikkelt het idee. "Kleinschalige landbouw" en "stedelijke groenstructuur" zijn de voornaamste discursieve ingrediënten. De strategie gebruikt de ruimtelijk concepten van halve cirkels en polycentrische ontwikkeling, om de stedelijke druk en ontwikkelingsmogelijkheden te spreiden (zie pag. 25)

Beoordeling

Deze strategie draagt bij aan behoud van hoge biodiversiteit op traditioneel boerenland, van streekproducten en landbouwgerelateerde identiteit van de regio. De strategie maakt deel uit van het bredere beleid van bescherming van de beste landbouwgronden. Echter, steun voor deze strategie is omstreden onder lokale politici. Dit wordt toegeschreven aan zwakke handhaving van natuurbeschermingsregels in combinatie met de aanzienlijke financiële macht van ontwikkelingsbelangen. Gemeentelijke politici staan daarom onder druk om de sociaal-culturele en milieubelangen te 'verzoenen' met die van commerciële actoren.

Strategie 2: Efficiënt landgebruik en bescherming van de beste landbouwgronden

Deze strategie combineert ruimtelijke planning met een nieuwe procedure (regelgeving) voor de classificatie van de beste landbouwgronden. De universiteit van Ljubljana, het ministerie van Landbouw en de gemeente Koper werken samen aan de ontwikkeling van nieuwe regelgeving en procedures, die worden geïntegreerd in het bestemmingsplan. GIS data geven inzicht in de verschillende kwaliteiten van landbouwgrond. Deze kennis is een belangrijk middel voor de coalitie om de besluitvorming te beïnvloeden en te sturen op behoud van de beste landbouwgronden. Goede landbouwgrond is schaars in de bergachtige regio van Koper en vaak ook het meest geschikt voor bouwprojecten. De nieuwe procedure maakt afstemming tussen sectoren mogelijk. Voorheen was

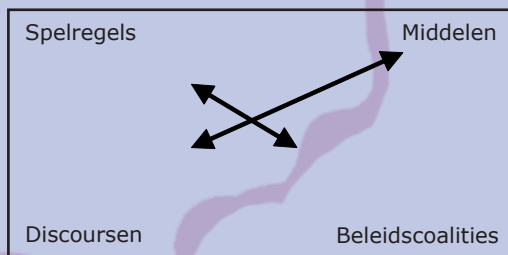
de informatie exclusief voorbehouden aan het ministerie van landbouw. Nu zijn de gegevens publiek geworden. Landbouw, milieubescherming en bosbouw zullen hun ruimtelijke eisen vooraf afstemmen, op expert niveau, om het draagvlak voor de nieuwe procedure te bevorderen. De oude procedure leidde tot illegale investeringen. De ministeries van Landbouw en van Milieu en Ruimtelijke Ordening stellen een nieuw financieel systeem /middelen beschikbaar om de nieuwe procedure te ondersteunen. Efficiënt landgebruik is daarbij het voornaamste doel. Dit zou kunnen worden gepromoot met behulp van een discours, maar dat is niet het geval. (coalitie) Hiermee ontbeert de strategie de kans op publiek draagvlak.

Beoordeling

De nationale wetgeving achter de strategie zal naar verwachting de landgebruiksefficiëntie verbeteren, in het bijzonder het behoud van de beste landbouwgronden. Verwacht wordt dat dit de landbouw en de positie van boeren zal versterken. De strategie maakt deel uit van het ruimtelijk beleid van de gemeente, dat moet worden goedgekeurd door het ministerie van Landbouw. De nieuwe benadering is naar verwachting effectiever en veerkrachtiger, omdat zij is ingebed in ruimtelijke planning en intersectoraal is ingestoken. Het idee is echter nog onvoldoende bekend bij het publiek.

Strategie 3: Uitvoering van het plattelandsontwikkelingsplan (POP) voor Slovenië 2007 -2013

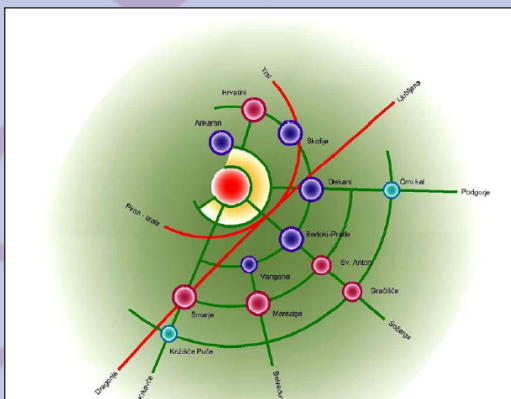

Dit is een strategie van het Gemeentekantoor voor Milieu en Ruimtelijke Ordening. Volgens de nationale en EU regels kan uitvoering van het POP gebeuren door boereninitiatief, op initiatief van de gemeente of een dorp (in het geval van dorpsrenovatie). Afgezien van enkele individuele boereninitiatieven lijkt het gemeentelijke bureau de belangrijkste actor te zijn in de ontwikkeling en het uitdragen van het POP binnen de regio. Boeren zijn geïnteresseerd in de subsidies. Landbouwvoorlichting, betaald vanuit POP, speelt een belangrijke rol. Voor plattelandsontwikkeling in de regio Koper is het van belang om te bedenken dat 44% van de gemeente bestaat uit Natura 2000 gebied. Voor deze gebieden zijn Europese subsidies beschikbaar met nationale cofinanciering (15-50%) voor maatregelen in lijn zijn met het POP. Actoren zoals het ministerie van Landbouw, lokale tuinbouw en wijnproducenten en private organisaties zoals de vereniging van olijfproducenten promoten de landbouw en haar producten. De coalitie achter de uitvoering van het POP lijkt beperkt te zijn tot de gemeente en de voorlichtingsdienst. Een discours als middel om politieke steun te verwerven lijkt te ontbreken. De voornaamste dimensies in het beleidsarrangement zijn de middelen in de vorm van personeel en fondsen van de gemeente, de voorlichtingsdienst en de EU, in combinatie met de Natura 2000 wetgeving ('spelregels'). Beleidscoalities en coördinatie lijken beperkt.

Beoordeling

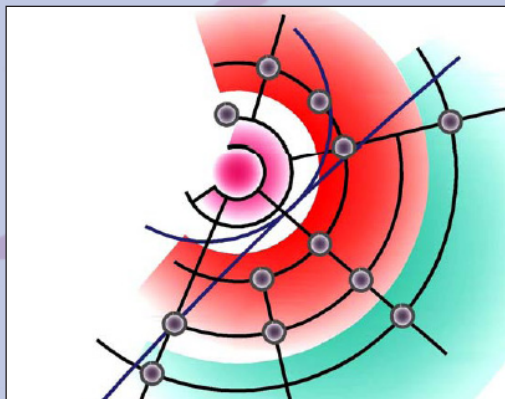
Volgens tweederde van de respondenten is de strategie robuust en voldoende flexibel om ook op de lange termijn (25 jaar) adequaat te reageren op veranderingen. De strategie versterkt de unieke kwaliteiten van het landelijk gebied van de Koperregio, waarbij traditionele producten en biodiversiteit karakteristiek zijn. De strategie draagt bij aan een duurzame spreiding tussen gebruik en aanbod van natuurlijke bestaansbronnen, waarbij landelijk gebied behouden blijft. Daarmee biedt het de stedeling toegang tot een groen ommeland. Partijen als natuurorganisaties, burgergroepen en andere overheden zijn nauwelijks betrokken bij de strategie waardoor kansen gemist zouden kunnen worden. Vooral landbouwproducenten en de lokale overheid winnen aan invloed.

Ruimtelijke concepten: halve cirkels en polycentrische ontwikkeling

Figuur 1: Ruimtelijk ontwerp voor de ontwikkeling van gemeente Koper. (uit Perpar, 2008)

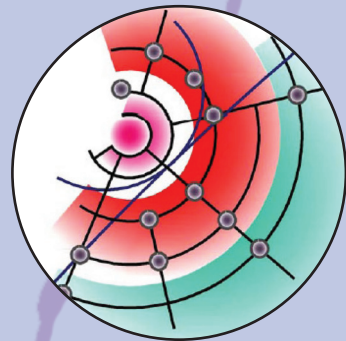
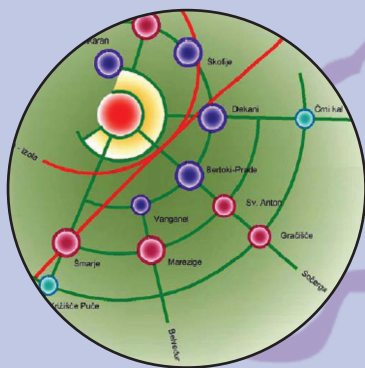
De ruimtelijke concepten 'drie halve ringen' en 'polycentrische ontwikkeling' gaan uit van het verbinden van de stad met het platteland via centra en infrastructuur, en het bestemmen van industriegebieden, woonwijken, recreatiegebieden en landbouwgebieden. De half-cirkelvormige banden moeten ontwikkeling wegtrekken van de drukke kustzone (2009, 21). Ze zijn gericht op 'gebundelde decentralisatie' in de stadsrandgebieden en het achterland, om een polycentrische ontwikkeling te bevorderen. De stedelijke vorm zou moeten worden afgerond. Renovatie en stadsvernieuwing moeten plaatsvinden zowel in de stad als op het platteland. Radiale infrastructuur assen verbinden het achterland met de stad. Deze concepten lijken echter nog niet actief bekend gemaakt te zijn met behulp van een discours, dat actoren zou kunnen verenigen in een coalitie om het plan te ondersteunen. De plannen moeten nog worden goedgekeurd door de gemeenteraad. Ruimtelijke plannen hebben nooit direct effect. Private bouwbedrijven hebben invloed op de ruimtelijke planvorming via politiek en lobby en kunnen ook met voorstellen komen voor ruimtelijke interventies.

Figuur 2: Netwerk van nederzettingen in de gemeente Koper. (uit Perpar, 2008)

Beoordeling:

De groene vingers in het ruimtelijk concept voor de Koper regio dragen naar verwachting bij aan een grotere beschikbaarheid van groene ruimtes voor recreatie door bewoners van de stadsrandgebieden. Het concept mist echter een kans om invloed te verwerven, doordat het niet gecommuniceerd is naar het publiek. Polycentrische ontwikkeling combineert naar verwachting sociale en milieubelangen met de voornamelijk economisch gekleurde discoursen van de machthebbers, zoals bestuurders, politici en lobbyisten van bouwbedrijven. De Natura 2000 status zal naar verwachting belangrijke delen van het platteland beschermen.

Leipzig- Halle Regio, Duitsland

(Sinn *et al.*, 2008; Bauer, 2010)

Strategie 1:
**Groene corridors
volgens het regionale
plan voor West Saksen**

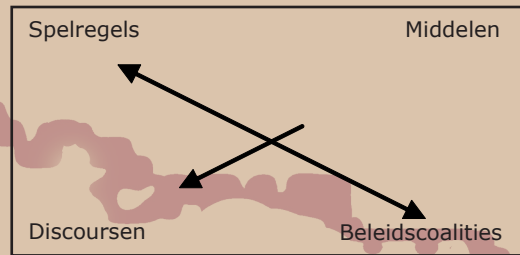

Strategie 2:
**Samenwerking
tussen gemeenten ter
bescherming van de
Parthe uiterwaarden**

Strategie 3:
**De Groene ring
Leipzig, een Regionaal
Ontwikkelingsconcept**

Strategie 1: Groene corridors volgens het regionale Plan voor West Saksen

Deze strategie koppelt open en onverharde ruimtes rondom de stad aan groene ruimtes in de stad. De corridors zijn opgenomen in de ruimtelijke plannen van de staat Saksen. De statuten van de regio van West Saksen verplichten lokale overheden ertoe om deze Groene Corridors in hun lokale plannen te respecteren. Het plan vormt het kader voor de lokale plannen. Goedkeuring van het plan voor West Saksen wordt gegeven door de algemene vergadering van de vereniging van regionale planning en vervolgens door het hoogste planningsdepartement van het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de staat Saksen. De vereniging van regionale planning bestaat uit een coalitie van burgemeesters, districtbeheerders en andere instanties. Het gekozen planningsbestuur bereidt de plannen voor de algemene vergadering voor, de vereniging beslist.

De Groene Corridors kunnen leiden tot problemen voor de gemeenten omdat ze de kansen op economische ontwikkeling beperken en zonder financiële steun worden opgelegd aan de gemeenten. Financiering voor regionale ontwikkeling is alleen indirect beschikbaar, bijvoorbeeld via de Groene Ring, een erkend regionaal ontwikkelingsconcept dat wel toegang tot financiering geeft. (zie hieronder). Burgers worden tweemaal bij de ontwikkeling van het Regionaal Plan voor West Saksen betrokken, tijdens presentaties van het ontwerpplan. Daarna wordt het plan officieel.

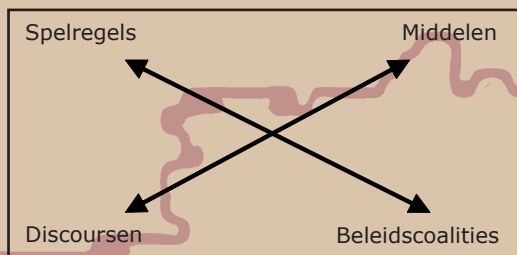
Beoordeling

Investerders blijken in staat tegen de groene corridors in te gaan. Zo is er bijvoorbeeld een bouwvergunning afgegeven voor in de noordelijke Groene Corridor van Leipzig.

Niettemin draagt de strategie bij aan behoud van de identiteit van het landschap, de natuurlijke habitat en de landbouwgronden. Maar de kosten en baten van de strategie zijn onevenwichtig verdeelt tussen de stad en haar omgeving: terwijl iedereen van de aantrekkelijke omgeving profiteert, worden de opties voor ontwikkeling van de peri-urbane gemeenschappen door de strategie beperkt. De financiële steun van Groene Corridors via de financiering van het Regionale Ontwikkelings Concept (*REK*) is niet voldoende competitief in vergelijking met industriële- of handelsinvesterders en daarmee relatief onaantrekkelijk voor gemeenten. Met name de krimp context zet lokale overheden ertoe aan om met elkaar te wedijveren om bewoners en bedrijven. Daarom willen zij juist investeren in stedelijke ontwikkeling.

Doordat de Groene Corridors gekoppeld worden aan de door het publiek zeer gewaardeerde vloedbossen, raken de Groene corridors meer bekend bij het publiek. Het Groene Corridors concept wordt als helder en overtuigend ervaren.

Strategie 2: Samenwerking tussen gemeenten ter bescherming van de Parthe uiterwaarden

Deze strategie is ontwikkeld door een coalitie van drie gemeenten. Ambtenaren uit de drie gemeenten passen de bescherming van de Parthe uiterwaarden in de voorlopige bestemmingsplannen in. De gemeenteraden beslissen er vervolgens over. De Parthenau overeenkomsten zijn bindend voor alle formele leden. Grondeigenaren zoals boeren, zijn ook in de coalitie betrokken. Hun inbreng wordt per project gecombineerd met subsidieprogramma's. Financiële middelen zijn ook afkomstig uit de Groene Ring gelden van de stad Leipzig. (zie hieronder). De gemeenten werken ook samen met de toeristenbond, lokale hotels en pensions, Duitse natuurorganisaties en aangrenzende gemeenten.

'Parthe Floodplain protection' en 'Zwischengrün' zijn de belangrijkste discoursen die onderdeel zijn van de strategie. Deze worden gecombineerd met kunsttentoonstellingen langs de rivier om parken en groene ruimte aan elkaar te koppelen. Zo is er een permanente tentoonstelling over de flora en fauna van de uiterwaarden en worden er begeleide excursies voor scholen en begeleide wandelingen op het gebied van vogels en kruiden verzorgd.

Het is duidelijk op welk gebied de strategie betrekking heeft en ook de doelstellingen van de strategie zijn concreet, zoals bijvoorbeeld de aanleg van fietspaden. Deelnemende lokale overheden worden voortdurend herinnerd aan het belang van natuur- en landschapswaarden voor de kwaliteit van leven en als zachte locatiefactor voor investeerders.

Beoordeling

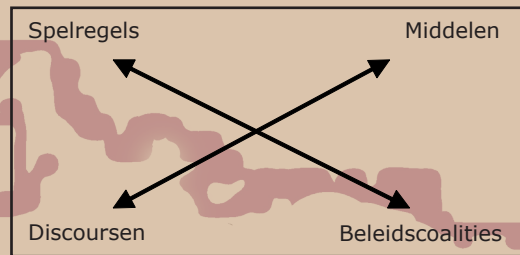
De samenwerking aan de Parthe- uiterwaarden is afhankelijk van financiering door de gemeenten. In de loop der tijd heeft zich een vertrouwensbasis tussen de partijen ontwikkeld die bijdraagt aan het succes van de samenwerking. Het succes berust ook op het voortdurend overtuigen van de leden dat bescherming van de uiterwaarden loont en op de politieke en financiële steun door de deelnemers.

De strategie leidt tot synergie: gemeenten delen gekwalificeerd personeel en werken samen aan het landschapsbehoud, management en aan het doen van financieringsaanvragen. Het betrekken van NGO's en bedrijfsleven draagt ook bij aan synergie van doelen en inzet. Ondertussen verbetert de recreatieve waarde van het gebied.

Toch is de strategie niet sterk genoeg om bouwontwikkelingen in de uiterwaarden te voorkomen. De combinatie van de verschillende beleidsmiddelen maakt de strategie voor het moment wel succesvol. Maar de veerkracht op de lange termijn is niet duidelijk en lijkt af te hangen van de effectiviteit van de strategie in de ogen van de deelnemers. Onderhandelingen over de verdeling van de kosten tussen de lokale overheden zijn belangrijk voor de legitimiteit van de aanpak. De doelstellingen van de strategie - bijvoorbeeld de aanleg van fietspaden of de bouw van bruggen - zijn helder. Dit maakt de effectiviteit van de strategie eenvoudig controleerbaar.

Strategie 3: De Groene Ring Leipzig, een Regionale Ontwikkelingsconcept

De Groene Ring strategie heeft betrekking op de groene ruimtes in en om de stad -landbouwgronden, rivieren en uiterwaarden - en oude industrieterreinen. Naast het in stand houden en beheren van cultuurlandschap richt de strategie zich op milieueducatie en ontwikkeling van infrastructuur voor lokale recreatie en milieutechnologie. Op basis van de wettelijke verplichting stedelijke ontwikkeling in groene gebieden te compenseren met groen ontwikkeling elders, is een intergemeentelijke 'grondbank' ingesteld. Deze intergemeentelijke grondbank is een van de vele projecten die tesamen het Groene Ring project vormen. In eerste instantie beoogde de Groene Ring strategie restauratie van braakliggende mijnen en bedrijventerreinen. Landeigendom vormde daar geen belemmering en de grondprijzen waren laag aangezien het braakliggend terrein was. De Groene Ring Leipzig werkt met een *Regional Entwicklung Konzepte (REK)*. Het REK verschaft de kleine gemeenten toegang tot financiering volgens de voorschriften van de staat Saksen. Het departement voor stedelijke groene ruimte en waterlichamen van de stad Leipzig vormt het hoofdkantoor achter de strategie. Kennis en expertise worden er gedeeld tussen de leden van het initiatief. Burgemeesters van de 14 deelnemende gemeenten komen bijeen tijdens de halfjaarlijkse 'stad-omgeving-conferentie', samen met 2 plattelandsgebieden, NGOs, verenigingen, particuliere bedrijven en individuele burgers. Werkgroepen zijn ingesteld voor specifieke milieuthema's. De identiteit van de deelnemende stedelijke gemeenten is een belangrijk punt van zorg voor de deelnemers. Beheer van cultuurlandschap en voorlichtingsactiviteiten dragen bij aan het draagvlak voor de coalitie onder gemeenten en publiek.

Beoordeling

De Groene Ring strategie is afhankelijk van de aanvraag voor een REK om regionale financiering te verkrijgen. Dit brengt risico's met zich mee voor de prestaties die de strategie kan leveren. Opname van de Groene Ring in de bestemmingsplannen versterkt de status van de Groene Ring. Landbouwgrond, onderdeel van het landelijke cultuurlandschap, blijft erdoor behouden. Bossen, uiterwaarden, rivieren en bijbehorende habitats blijven nu gevrijwaard van stedelijke groei. Maar behoud op de lange termijn is onzeker. De Groene Ring draagt bij aan de kwaliteit van leven voor de inwoners. Het professionele voltijds beheer van de Groene Ring als REK versterkt dit positieve effect. De strategie blijkt geschikt voor het betrekken van het publiek bij landschapsbescherming, hoewel dit volgens de onderzoekers nog verder verbeterd kan worden.

Greater Manchester Regio, Engeland

(Ravetz, 2008 en 2009)

**Strategie 1:
'Green Belt' beleid**

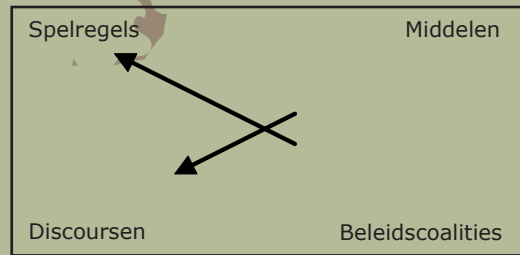
**Strategie 2:
Strategieën voor
locale economische
en gemeenschaps-
ontwikkeling**

**Visionaire strategie:
Groene infrastructuur**

Strategie 1: 'Green Belt' beleid

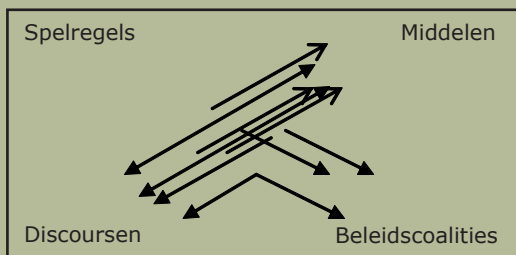
Het 'Green Belt' (groene gordel) beleid gebruikt een ruimtelijke concept om stedelijke ontwikkeling binnen een aangewezen zone rondom de steden te verbieden. Eerst moeten de 'brownfields' - in onbruik geraakte (industriële) locaties - worden vernieuwd. (*spelregels*) Maar hierop worden 'strategische uitzonderingen' gemaakt, zoals voor een ziekenhuis of een tankstation. Het 'Green Belt' beleid wordt toegepast op het lokale, regionale en nationale niveau van ruimtelijke ordening. Landeigenaren zijn niet betrokken bij het 'Green Belt' beleid. In het 'Green Belt' beleid zijn nauwelijks beleidscoalities betrokken, behalve in het geval van de genoemde voorbeelden van economische strategische projecten. (*geen pijl voor middelen en beleidscoalities*) Deze projecten maken uiteraard geen deel uit van de strategie: veeleer zijn ze het resultaat van druk op de strategie vanuit andere actoren, zoals bestuurders en ontwikkelaars. Diverse coalities zijn gericht op commerciële ontwikkeling. De strategie richt zich op het tegengaan van verdere verstedelijking en ongecontroleerde stadsuitbreiding, voorkomen van het aaneengroeien van steden, bescherming van stadsgezichten en het platteland, en het ondersteunen van stedelijke vernieuwing. Het beleid is gericht op het ontwikkelen van wonen en werken in de bestaande stedelijke structuren. (*discours*) Stedelijke ontwikkeling gaat verder buiten de 'Green Belt' in de vorm van suburbanisatie in gebieden als de Pennines en de vlakte van Cheshire. Dit heeft ook sociale en economische effecten doordat de rijkere en meer mobiele naar

de suburbane gebieden trekken met onder andere forenzenstromen tot gevolg. De grootste huizen bevinden zich in of naast de 'Green Belt'. Huizenprijzen in de stadsrand waar de rijken gaan wonen, worden hoog gehouden, en daarmee wordt de oorspronkelijke bevolking uitgesloten. Mogelijkheden voor nieuwe, duurzaam vormgegeven nederzettingen worden door deze strategie uitgesloten. De Green Belt leidt ook tot verschuiving van de stedelijke druk naar bijvoorbeeld de historische stadscentra.

Beoordeling

Het 'Green Belt' discours is inhoudelijk zeer beperkt, gaat niet in op maatschappelijke behoeften en besteedt weinig aandacht aan sociale, economische of omgevingsinitiatieven. Daarmee wordt voorbijgegaan aan mogelijkheden voor meer duurzame ontwikkeling. Door het conserverende karakter beperkt de strategie mogelijkheden voor verbreding van de landbouw, landschapsonderhoud en de plattelandseconomie in het algemeen. De 'Green Belt' doet niets om de unieke kwaliteiten van stadsrandgebieden te versterken, het houdt alleen plaatselijk verstedelijking tegen. Het gebrek aan betrokkenheid van een bredere coalitie, die sociale belangen integreert, remt het behalen van duurzaamheidsdoelen. Voorbeelden van succesvolle projecten zijn er wel: deze zijn in tegenstelling tot het Green Belt beleid, gericht op landschapskwaliteit en landschapsschoon. Daarmee lijken ze belangrijke aanvullingen op het 'Green Belt' beleid te vormen.

Strategie 2: Strategieën voor lokale economische en gemeenschapontwikkeling

De regio geeft geen speciale erkenning of beleid voor de stadsrandgebieden. Lokale en plattelandontwikkeling is een algemeen doel, maar een discours om inspanningen te verenigen ontbreekt. Er bestaan juist *meerdere discoursen* naast elkaar: bevorderen van bedrijvigheid, sociale rechtvaardigheid, toegankelijkheid, voorzieningen en mogelijkheden voor de plattlandsbevolking, bevorderen van plattlandswaarden, duurzame landbouw en voedsel... De veelheid aan strategieën is gebaseerd op combinaties van Europese fondsen zoals LEADER, ELFPO (Europees Landbouwfonds voor plattlandontwikkeling) en EFRO (Europees fonds voor Regionale Ontwikkeling). (*meerdere pijlen voor middelen*) Het beleid is versnipperd en verkokerd in wonen, transport, economie, landbouw, toerisme en natuurbescherming. Wel heeft een aantal partijen zich verenigt in 'Pennine Prospects'. Dit is het voornaamste uitvoerend orgaan van LEADER in de South Pennines. Dit gebied wordt nu gezien als het 'groene hart' voor de drie metropolitane regio's eromheen waar in totaal zes miljoen mensen wonen. De vele overheidsdiensten en organisaties, zoals de Bosdienst, plattlandontwikkelingorganisaties en 'Natural England', opereren los van elkaar. Zij hebben nationale, regionale en lokale partners. Vierenveertig gemeenten hebben zich verenigd met maatschappelijke en private organisaties in North West Regional Assembly, onder meer voor het opstellen van een regionale ruimtelijke visie. Nationale fondsen en programma's worden gecoördineerd door een regionaal

kantoor van de Engelse overheid, met als doel de vele andere overheidsdiensten aan te sturen. Het diagram laat zien hoe de vele strategieën naast elkaar bestaan en hoe omvangrijk de opgave kan zijn voor coördinatie. Recent is 4NW (four North West) gestart, een nieuw platform van regionale leiders uit publieke, private en maatschappelijke organisaties. Zij moeten een visie ontwikkelen op sturing en besluitvorming door de overheid ten aanzien van investeringen. Raadsleden uit de vijf subregio's van Greater Manchester moeten uiteindelijk besluiten over de door 4NW opgestelde Regionale Visie die de ruimtelijke en economische plannen moet gaan vervangen.

Een veelheid aan maatschappelijke initiatieven, organisaties en partnerschappen zijn in de regio opgekomen in reactie op de ontwikkelingen op het plattland en in de stadsranden. Ook lokale voedselprogramma's doen opgang. (*veel coalities*)

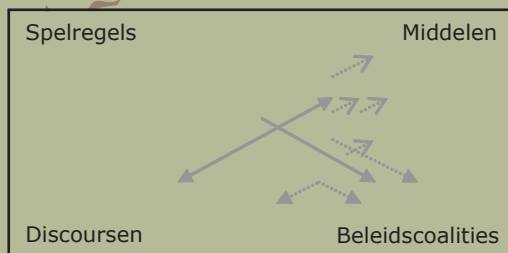
Beoordeling

Er is een gebrek aan een overkoepelende visie voor de stadsrand en aan coördinatie van kleinere financieringsprogramma's. Het ruimtelijk beleid wordt ervaren als beperkend voor de ontwikkeling van bedrijvigheid en wonen. Er vindt weinig coördinatie plaats over de verschillende sectoren en schalen, waardoor ontwikkelingen worden gehinderd of onmogelijk gemaakt, en waardoor synergie tussen inspanningen ontbreekt. LEADER is nog het meest toegespitst op lokale belangen.

De lokale ontwikkelingsinitiatieven leiden wel tot een betere toegankelijkheid van de open stadsrandgebieden en van boerenland voor stedelingen. Deze initiatieven versterken de unieke kwaliteiten van de gebieden.

Visionaire strategie: Groene infrastructuur

Deze strategie is eigenlijk geen strategie maar een poging de visie van de onderzoeker samenhangend te vervatten. Daarom hebben we de wenselijk veronderstelde beleidsdimensies in het diagram in grijs weergegeven, afzonderlijk (stippelpijlen) en als gecoördineerde dimensies (doorgetrokken pijlen).

Groene infrastructuur zou een strategische schaal moeten hebben en stad en platteland moeten verbinden langs natuurlijke elementen. Het algemene discours zou moeten leiden tot investeringen van meerdere programma's en betrokkenheid van verschillende groepen, en het zou uitgedragen moeten worden door een bredere coalitie van partijen. De strategie vraagt om een beleidsraamwerk voor multifunctioneel landgebruik en om uitgebreide communicatie (weergegeven met een lange pijl voor 'discoursen') en coördinatie tussen actoren. Met coördinatie bedoelen we samenhang tussen actoren, fondsen, doelen en regels.

De economische dimensie is cruciaal. Veel gangbaar landgebruiksbeleid zou opnieuw moeten worden doordacht voor de verschillende activiteiten die op holistische wijze deel uitmaken van de Groene infrastructuur. De structuren van ruimtelijke ordening en lokale sturing zouden gericht moeten zijn op de mogelijkheden voor een diverse, multifunctionele en gelaagde 'Green Belt'. Dit zou een verbeterd discours betekenen ten opzichte van het huidige 'arme' Green Belt discours (zie hiervoor), dat slechts functioneert in termen van behoud van groene landschappen maar niet in termen van ontwikkeling.

Het uitdragen van een waarde die verder gaat dan het financiële of functionele is een belangrijk aspect van de Groene Infrastructuurbenadering, evenals het denken in langere termijnen en nieuwe ideeën ten aanzien van economische en sociale voordelen. Deze waarden houden verband met culturele duurzaamheid

(Nassauer in Buijs, 2009). Voor het slagen van een dergelijke Groene Infrastructuur strategie is het van belang of de beschreven waarden overeenkomen met de algemene waarden.

Beoordeling

Deze visie is moeilijk te beoordelen omdat het geen bestaande strategie is. De beschreven rijkdom in niet formeel gecoördineerde maatschappelijke initiatieven staat zowel voor aanzienlijke kansen voor synergie als voor democratische risico's door afwezigheid van spelregels. Een visie op het democratische gehalte ontbreekt. Breed wordt aangenomen dat burgerinitiatieven en samenwerkende maatschappelijke groepen toegevoegde waarde kunnen creëren bij afwezigheid van overheidsfinanciering. Coördinatie kan energieverstopping voorkomen en bijdragen aan synergie. Als ruimtelijk concept is de strategie vergelijkbaar met de 'Landschap als drijvende kracht'-strategie van Montpellier Agglomeratie (zie hierna). Deze laatste strategie maakt echter deel uit van het regionaal plan met afstemming tussen overheidslagen en niet van ontwikkeling op basis van lokale burgerinitiatieven.

Agglomeratie van Montpellier, Frankrijk

(Buyck *et al.*, 2008)

Strategie 1:
Schema voor
territoriale cohesie
(\$CoT)

Strategie 2:
Het landschap als 'drager'

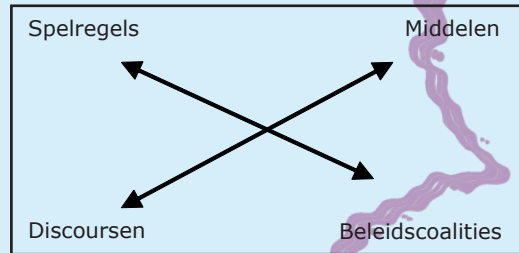

Strategie 3:
Dichtheid van
woningbouw

Strategie 4:
Landbouw als een
natuurlijke manier om de
stad-land grens te beheren

Strategie 1: Schema voor territoriale cohesie (SCoT)

Het schema voor territoriale cohesie (SCoT) is een strategie voor peri-urbane gebieden gericht op samenwerking tussen drie niveaus van lokale overheden: Het Departement, de Agglomeratie zelf en de gemeenten waaruit deze bestaat. SCoT is ontwikkeld door de Communauté d'Agglomération, in samenwerking met het Departement waarin zowel nationale ambtenaren en lokale overheid aanwezig zijn in de Conseil Général. Het Conseil kan samen met de Agglomeratie ingrijpen om landbouwgrond in peri-urbane gebieden te beschermen. Het Departement heeft daartoe de juridische bevoegdheid. De ruimtelijke ordening volgens het SCoT is vastgesteld op het intergemeentelijke niveau, en dwingt samenhang af tussen de stedelijke plannen en de omliggende gebieden. SCoT staat bij regel centraal voor het gemeentelijke huisvestingsbeleid (PLU) en de stedelijke mobiliteits plannen (PDU), terrein ontwikkelingen (ZAC) en huisvestingstandaarden (PLH). (*spelregels*) Bij het opstellen van het SCoT (2002-2005) zijn zowel nationale ambtenaren betrokken als adviseurs. De Agglomeratie adviseert en leent bekwaam personeel uit aan de gemeenten om gemeentelijke plannen te ontwikkelen. Dit leidt tot een hoog niveau van expertise op gemeentelijk niveau. Het feit dat de politici in de agglomeratie ervaren zijn kwam van pas bij het oplossen van conflicten en het zoeken naar breed gedragen oplossingen. In kennis is al met al goed voorzien bij de ontwikkeling van het SCoT. (*middelen*)

Slechts een deel van de Montpellier regio is opgenomen in het SCoT omdat bij aanvang

onenigheid ontstond tussen de gemeenten en een aantal ervan uit de Communauté stapte.

De inter-gemeenschappelijke samenwerking gebeurt via indirecte vertegenwoordiging van de burgers door de sociale en economische raad. (*spelregels*)

Subsidies komen van de nationale overheid. De Agglomeratie betaalt 50% van de kosten voor stedelijke studies van gemeenten die hun stedelijke plan opstellen in samenhang met SCoT. (*financiële middelen*)

Niet georganiseerde groepen, zoals boeren met verschillende belangen en illegale bewoners, zijn vaak moeilijk te betrekken bij consultaties. Participatie door inwoners is voornamelijk beperkt tot onderzoek naar het gebruik van publieke voorzieningen. (*coalities*)

De overheersende discoursen zijn die van bevordering van territoriale samenhang en van duurzame ontwikkeling. Demografische groei wordt gezien als bron van economische groei en de agglomeratie wil nieuwe bewoners blijven trekken met haar aantrekkelijke woonomgeving. Het gebruik van collectief vervoer wordt beschouwd als aanjager van stedelijke ontwikkeling. Het 'landschap als leidend principe' (zie hierna) is onderdeel van het ruimtelijke concept en moet zorgen voor draagvlak voor het SCoT onder breder publiek. (*discoursen*)

Beoordeling

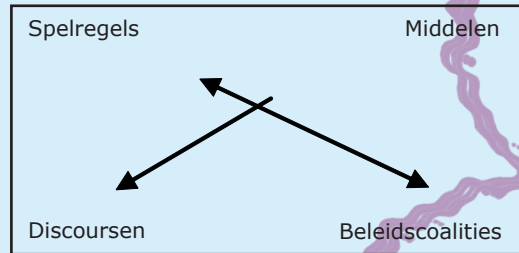
De SCoT ontwikkeling leidde tot denken op inter-gemeenschappelijk niveau en droeg bij aan het evenwicht tussen stedelijk en landelijk, waarbij het peri-urbane in belang is toegenomen. Het gedeelde leerproces leidde tot verruiming van het gedachtegoed en een daadwerkelijk gedeelde visie tussen lokale overheden en tot het denken op een hoger integratieniveau. Lokale politici houden zich zowel mondeling als in acties aan de SCoT. De strategie draagt bij aan een duurzame spreiding van land gebruik. De regel van 15 kilometer als maximale diameter van een stedelijke agglomeratie helpt om de ontwikkeling te spreiden op een meer duurzame manier.

Het feit dat een deel van de stedelijke regio niet is opgenomen in het SCoT leidt tot stedelijke ontwikkeling juist buiten de grenzen van het SCoT, dus daar waar het SCoT geen impact meer heeft.

De agglomeratie is nu de machtigste lokale overheid in de regio, machtiger dan Montpellier zelf. In termen van de beoordelingscriteria die werden opgesteld samen met de praktijkpartner van PLUREL, presteert de SCoT erg goed!

Strategie 2: Het landschap als 'drager'

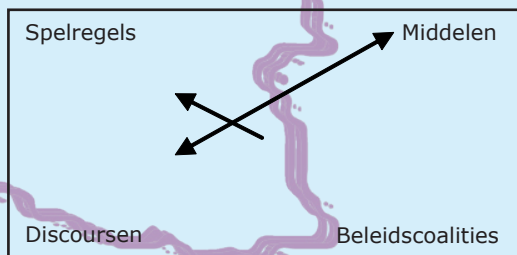
Deze benadering is onderdeel van het SCoT en vormt een essentieel onderdeel van het SCoT. Het vult het SCoT aan. Synergie tussen verschillende actoren zoals milieuoorganisaties, paardenhandelaren, horeca en lokale groepen van inwoners (*beleidscoalitie*) is ontstaan door groene ruimtes te promoten als een kwaliteit van de grote stad. Landschap als 'drager' bevordert de inversie van platteland en stad, en gebruikt het platteland om de stedelijke agglomeratie opnieuw uit te vinden. Het groen 'omlijnt' het gebiedsdeel en het landschap wordt gepromoot als goed. De strategie promoot een balans tussen natuurbescherming en verstedelijking. Het promoot landschap als een garantie van stedelijke kwaliteit (*discourse*), en als garantie voor territoriale samenhang en lokale identiteit (*cultural dimension of rules*). Landschap bekrachtigt de relatie tussen verschillende schalen, van boom, tot plein, tot rivier tot Midderrandse zee.

Beoordeling

De aanpak heeft synergie tussen anderszins tegengestelde belangen gecreëerd en gezorgd voor relaties tussen verschillende delen van de stedelijke en landelijke gebieden van de Montpellier Agglomeratie. De strategie is beoordeeld als veerkrachtig en effectief op de lange termijn. Zij verstrekt unieke kwaliteiten en draagt bij

aan duurzame spreiding van landgebruik. Het stelt bestaande vormen van plattelandgebruik in staat te blijven of zich te ontwikkelen en het draagt bij aan nieuwe of aanvullende stedelijke economie omdat het de kwaliteit van de woonomgeving verbetert en nieuwe inwoners aantrekt. De doelstellingen zijn duidelijk. De strategie maakt ontwikkelaars bewust van duurzame ontwikkeling. Het draagt bij aan de *culturele duurzaamheid* van het SCoT project.

Strategie 3: Dichtheid van woningbouw

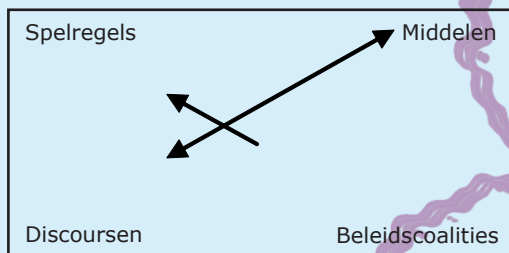

Deze strategie, ook deel van het SCoT, is gericht op hogere dichtheid van huisvesting op voorwaarde van betere toegankelijkheid. Ontwikkelaars moeten delen in de collectieve kosten. Nationale solidariteit en vernieuwing van de wetgeving verplicht dat 20% van de jaarlijkse nieuwbouw in iedere gemeente wordt gewijd aan sociale huisvesting. (*middelen; regels*) De stedelijke groei voorschriften geven drie niveaus van minimale huisvesting dichtheid: meer dan 50, meer dan 30 en meer dan 20 huizen/ha. De ontwikkeling van collectieve landbouw gehuchten worden gesteund door de Agglomeratie maar dan wel strikt beperkt tot landbouwgronden. Het Plan Local d'Urbanisme van de deelnemende gemeenten moet overeenkomen met het SCoT. Er is voorgeschreven dat de land consumptie tussen 2006 en 2021 maximaal 3.000 ha mag zijn. (*regels*) Ontwikkelaars oefenen druk uit op de politici om het bestemmingsplan (PLU) te wijzigen en om boeren die bereid zijn te verkopen een intentie van verkoop te laten ondertekenen, zodat zij het land kunnen kopen en woningbouw kunnen ontwikkelen in veel dorpen. Er is geen sprake van een coalitie voor dit onderdeel van het SCoT anders dan die welke eerder onder het SCoT werden beschreven. De intensievere stedelijke ontwikkeling en dichtheid van huisvesting worden gecombineerd met collectief vervoer.

Beoordeling

Case studies in drie gemeenten tonen dat het SCoT gerespecteerd wordt. Het discours van verbeterde kwaliteit van huisvesting, aangevuld met financiële- en personele ondersteuning door de Agglomeratie heeft geleid tot innovatie en verbetering van de kwaliteit van nieuwe stedelijke ontwikkelingen, niet alleen in termen van dichtheid, stedenbouwkundig ontwerp en landschap maar ook in termen van groene ruimten, transport en duurzaamheid. De strategie van bebouwingsdichtheid wordt beoordeeld als veerkrachtig op de lange termijn, gebruik makend van synergie en als zijnde effectief en met heldere doelen. Het ondersteunt het besluitvormingsproces doordat het een complexe situatie vereenvoudigt, aldus de onderzoekers. Het versterkt de unieke kwaliteiten van de gebieden en draagt bij aan de duurzame spreiding van landgebruik op een regionaal niveau, met balans tussen de beschikbaarheid van middelen en gebruik. De strategie stelt rurale vormen van landgebruik in staat te blijven of zich te ontwikkelen en leidt tot toegankelijkheid van het landelijk gebied voor stadsmensen. De strategie beschermt land met de beste agrarische productie capaciteit. Er is wettelijke, financiële en culturele verplichting om het proces te ondersteunen. Ook deze strategie presteert erg goed in termen van de beoordelingscriteria.

Strategie 4: Landbouw als een natuurlijke manier om de stad-land grens te beheren

De bedreiging van landbouwgronden wordt breed onderkend in de agglomeratie. Familie bezit, de landbouw en de positie in de levenscyclus zijn beslissende factoren in de keuzes van de boeren: verkopen aan een projectontwikkelaar of blijven, verhuizen naar een ander plattelandsgebied of zelfs naar het buitenland? Het landbouwsysteem is niet langer economisch concurrerend in de context van globalisering en verstelijking. In de stedelijke rand treedt de sloop van agrarisch bezit op en dit wordt omgezet naar korte cyclus gewassen. Om de landbouwgrond te behouden, zijn bestemmingsplannen het belangrijkste hulpmiddel. De status van landbouwgrond wordt verder versterkt door de land-vrijstelling clause waarin is opgenomen dat het landgebruik voor de komende 15 jaar landbouwkundig zal zijn en dat ook de grondprijs die van landbouwgrond zal zijn. Het recht van de boeren om te bouwen op landbouwgrond wordt sterk beperkt. (*regels*) De Communauté d'Agglomération is onlangs gestart met het financieel ondersteunen van de landbouw. Voorbeelden zijn de ondersteuning van innovatieve wijnboeren, steun aan het landbouw gehucht Saint Genies des Mourgues en aan de bouw van een nieuwe wijn coöperatie, de Union des Terroirs de la Domitienne. Ook agroparken, landschapsbescherming, activiteiten buitenshuis, tuinieren, buitenmarkten en andere manieren afzetlijnen tussen boer en consumenten te verkorten, worden ondersteund. Boeren kunnen ook overheidssteun ontvangen voor het de

ontwikkeling van collectieve gehuchten voor hun gezamenlijke beroep en huisvesting. Aanbevelingen van deskundigen uit de landbouw waren aanvankelijk niet opgepakt in het SCoT. Nu wordt er alsnog steun gegeven aan de landbouw. (*financiële middelen*)

Discoursen die worden gebruikt ter bevordering van de landbouw en voor het beheren van de stedelijke/plattelands begrenzing zijn onder andere: 'Montpellier Agglomération Patrimony', 'Vineyard Road' en 'Pole d'excellence viticole'.

Beoordeling

Verschillen in de situaties van levensonderhoud van boeren belemmeren hun coalitie en dit komt niet ten gunste van de versterking van de landbouw in de stedelijke rand. De regionale investeringen in landbouw, promotie van groen als drager voor de regio, en de gecontroleerde ruimtelijke lay-out voorzien een versterking van de positie van de landbouw in de stedelijke rand. Deze maatregelen zijn recentelijk ingevoerd toen werd opgemerkt dat boeren in de nabijheid van stedelijk gebied stopten met de wijngaarden en overgingen naar jaarlijkse gewassen. De strategie versterkt de unieke kwaliteiten van het gebied, behoudt bestaand landelijk gebied en de beste landbouwgronden. Het bewustzijn van de boeren is wel verhoogd, maar de strategie biedt geen gelegenheid voor bottom-up initiatieven van individuele boeren. Zij geeft de boeren niet genoeg invloed.

Regio Warschau, Polen

(Grochowski, 2008, 2009)

**Strategie 1:
Ontwikkelings-
strategie van de
Mazovia regio**

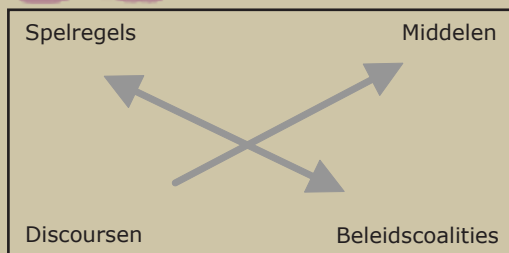

**Strategie 2:
Ruimtelijke
ontwikkelingsplan
voor de stedelijke
regio van Warschau**

**Strategie 3:
Ontwikkelingsstrategie
van de stad Warschau**

Strategie 1: Ontwikkelingsstrategie van de Mazovia Regio

Deze strategie is nog in ontwikkeling. Om die reden hebben we hem in de figuur in grijs weergegeven. De strategie streeft naar versterking van samenwerking en afstemming van ruimtelijke ontwikkeling tussen gemeenten. De regio streeft naar een samenhangend systeem van regelgeving voor de bescherming van waardevolle natuurgebieden. Tot op heden zijn er geen regels die aangeven hoe om moet worden gegaan met conflicterende belangen of hoe uitvoering van hogere plannen op lagere niveaus af kan worden gedwongen. De ruimtelijke ordeningswetgeving is weinig gedetailleerd en kent omissies en tegenstrijdigheden. (regels) De regio wil investeren met het oog op regionale publieke belangen. Voormalige industriële en militaire locaties worden gerevitaliseerd. Het is echter niet duidelijk waar de financiële middelen vandaan moeten komen. (middelen) De strategie is ondermeer gericht op het vergroten van de bewustwording en op samenwerking binnen het raamwerk van 'Groene Longen', een ruimtelijk concept gericht op het beheersen van de verstedelijking.

De strategie wordt voorgelegd aan overheden op alle niveaus maar coalitievorming staat nog in de kinderschoenen. (coalities) Samenhangende of overkoepelende concepten voor sociale, economische en ruimtelijke ontwikkeling zijn afwezig. Een sterke economie wordt gezien als randvoorwaarde voor duurzame ontwikkeling: om de kwaliteit van leven voor de bewoners te verbeteren; armoede te verminderen; het platteland te ontwikkelen; de metropolitane functie van Warschau met technische en sociale infrastructuur te ondersteunen; en voor het milieu te zorgen. Dit past bij de publieke opinie dat ontwikkeling gelijk staat aan economische ontwikkeling. Een doelstelling van de strategie is het vinden van een balans tussen regionale en lokale belangen. De strategie streeft naar polycentrische ontwikkeling door het ontwikkelen van infrastructuur naar subcentra. Een rationele ruimtelijke structuur wordt gezien als randvoorwaarde voor sociale, economische en ruimtelijke ordening. De regio wil toerisme, agro-toerisme, fietsen en watersport bevorderen. Vooralsnog zijn deze visies niet gecommuniceerd worden om draagvlak te verkrijgen en krachten te bundelen voor het bereiken van de doelen. We beschouwen ze daarom niet als een discours maar alleen als doelstellingen van deze ene regionale actor. (geen discoursen)

Beoordeling

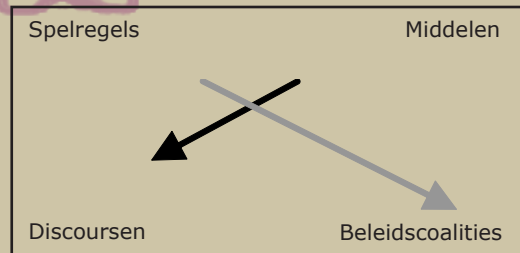
De invloed van de regionale plannen hangt af van het instrumentarium waarover men beschikt om ontwikkelingen te sturen.

Tot nu toe is dat instrumentarium nog erg beperkt. We merken dat een op het publiek gericht discours ontbreekt, evenals een coalitie met private partijen, burgers of maatschappelijke organisaties. We verwachten dat deze missende dimensies de potentie van de strategie beperken, door het ontbreken van publieke steun en gezamenlijke inzet en synergie.

Bovendien houdt het sterke verlangen onder de bevolking naar economische ontwikkeling het risico in dat de milieukant van ontwikkeling wordt veronachtzaamd. Het creëren van bewustwording zou deel moeten uitmaken van de strategie. Het versterken van de milieucomponent in de te ontwikkelen discours kan daaraan bijdragen.

Strategie 2: Ruimtelijke ontwikkelingsplan voor de stedelijke regio van Warschau

De metropolitane regio van Warschau - het stedelijke gebied van de Mazovia regio met de stad Warschau als kern - is niet formeel begrensd. Het concept metropolitane regio is momenteel in ontwikkeling in Polen. Het is geen juridische eenheid.

Stimulansen om samenwerking tussen gemeenten of andere overheidslagen te bevorderen, ontbreken hoewel bewoners samenwerking op het gebied van ruimtelijke ordening en beheer in de regio zouden toejuichen. Er is een voornemen om een samenwerkingsverband te starten tussen de stad Warschau en de omliggende gemeenten, de regio Mazovia en andere steden maar zulke coalities zijn er nu nog niet (*grijze coalitie-pijl*).

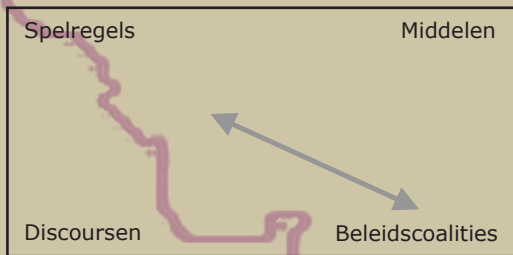
Het ruimtelijke ontwikkelingsplan voor de metropolitane regio is gericht op het bevorderen van metropolitane functies. Het streeft naar het verminderen van ongecontroleerde verstedelijking en bescherming van natuurlijke bestaansbronnen, onder meer door het creëren van een Groene Gordel om de stad Warschau. Unieke plekken zoals het Wislaldal en Kampinoski Nationaal Park moeten beschermd worden. Het plan voorziet in verbetering van de woonomstandigheden in de omliggende steden teneinde de migratie naar Warschau-stad af te remmen. Poly-centrische ontwikkeling wordt gezien als wenselijk voor de aantrekkelijkheid van de regio in brede zin, in termen van economie, kwaliteit van leven en identiteit. Ook voor het mobiliseren van sociaal kapitaal en het revitaliseren van de steden wordt poly-centrische ontwikkeling belangrijk geacht. Zo'n ontwikkeling

zou gestimuleerd moeten worden met behulp van technische en institutionele infrastructuur, gericht op een innovatieve economie. De dominante discoursen zijn die van de concurrentiepositie in Europa en het delen met andere gebieden. Hoewel bescherming van het milieu deel uitmaakt van de doelen achter de strategie, ontbreekt het milieu in het discours. Duurzame ontwikkeling (inclusief milieubescherming) maakt evenmin deel uit van de publieke opinie ondanks het feit dat rustige, groene en veilige woonomgevingen zeer in trek zijn. (*discours, coalities worden beoogd*)

Beoordeling

Goede landbouwgronden staan onder druk in de sterk verstedelijkende gemeenten in de Warschau regio. Migratie is zeer sterk en bepalend voor de sociale en economische situatie van bevolking. Het is de vraag of de strategie er in zal slagen bevolking in de omliggende steden vast te houden of dat zij verder zullen trekken op zoek naar een rustige, groen en veilige woonomgeving. Het Ruimtelijk ontwikkelingsplan van de metropolitane regio Warschau bevat voorstellen voor structurele veranderingen maar heeft niet de middelen om deze veranderingen te bewerkstelligen. Het publiek geeft aan dat Warschau in haar ontwikkeling voorbij gaat aan de behoeften van de omliggende gemeenten.

Strategie 3: Ontwikkelingsstrategie van de stad Warschau

De ontwikkelingsstrategie van de stad Warschau heeft vergelijkbare doelen als de vorige twee strategieën, namelijk het verbeteren van de weginfrastructuur en het creëren van gunstige condities voor economische ontwikkeling in de regio. Gehoopt wordt op samenwerking tussen de lokale overheden (*in grijs coalities*) ten bate van een snelle ontwikkeling van de hele regio. Bestemmingsplannen (*regels*) zouden in dit kader nodig zijn om de groene gebieden te beschermen tegen ontwikkeling. De strategie benadrukt dat het de belangrijkste opgave in de stadsrandgebieden is om waardevolle natuurgebieden en cultuurlandschappen te beschermen en om chaotische huizenbouw, in het bijzonder langs uitvalswegen, te vermijden. Gerefereerd wordt aan principes van duurzame ruimtelijke en economische ontwikkeling, maar deze worden niet in de praktijk gebracht. De visie wordt niet politiek gebruikt als discours om partijen tot gezamenlijke inspanning te brengen. Overkoepelende concepten ontbreken en er is een gebrek aan begrip van de uitgangspunten van een samenhangende benadering van ruimtelijke ontwikkeling. De perspectieven van de individuele gemeenten zijn dominant en informatie wordt onvoldoende uitgewisseld tussen zelforganisaties, investeerders, eigenaren van onroerend goed, bewoners en andere groepen. Een gedeeld discours ontbreekt, evenals ontwikkelingscoalities (Grochowski, 2008, 49).

Beoordeling

De onderzoekers vragen zich af of de ambities uitgewerkt en uitgevoerd zullen worden. Mogelijkheden voor innovatie met behulp van participatie van het publiek worden gemist door de formele benadering. In plaats daarvan leidt het ontbreken van coördinatie en afstemming tot ineffectief ruimtegebruik en sociale en ruimtelijke conflicten. Bovendien leidt het tot risico's van illegale investeringen, met nadelige gevolgen voor het gedrag van landeigenaren en beheerders. Voor verticale afstemming tussen overheidslagen of horizontale samenwerking tussen gemeenten is geen mechanisme. Kennis en innovatie worden niet gestimuleerd of ondersteund, waardoor vernieuwende initiatieven schaars zijn.

Hangzhou Regio, China

(Yang, et al., 2009a, b)

**Strategie 1:
Zhuantang
Ecologisch herstel
en gecontroleerde
stedelijke groei**

**Strategie 2:
XiXi Wetland**

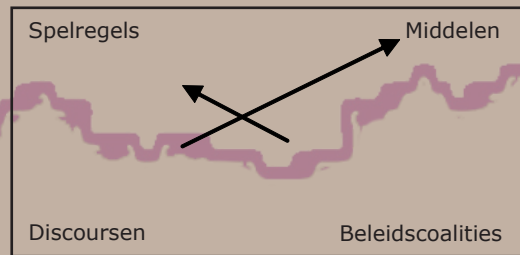

**Strategie 3:
Binjiang technologie
en economische
ontwikkeling**

Strategie 1: Zhuantang Ecologisch herstel en gecontroleerde stedelijke groei

Het Zhuantang gebied (156 km²) is een toeristisch en ecologisch beschermd gebied dat achter is gebleven in stedelijke ontwikkeling. De strategie richt zich op het combineren van matige stedelijke ontwikkeling met toerisme en bescherming van het cultureel en ecologisch erfgoed. De strategie omvat ruimtelijk beleid dat milieuvervuiling voorkomt. Zo verbiedt het onder andere vervuilende industrieën. Het Zhuantang gebied omvat 3 steden, 1 gehucht en een vakantieoord, maar de verantwoordelijkheid voor ruimtelijke planning ligt bij de stad Hangzhou. De gemeentelijke commissie van Hangzhou stelt ontwikkelingsstrategieën voor het gebied op. De strategie is gericht op een win-win-situatie in termen van economische en ecologische ontwikkeling. Het platteland gebied is collectief eigendom van landbouwers. Landbouwgrond wordt onteigend en bebouwd. De boeren krijgen een vergoeding als hun grond wordt onteigend. Het principe van 'circulaire economie' wordt gehanteerd om ontwikkelingsfondsen en inkomsten binnen het Zhuantang gebied te houden. (*regels*). Specifieke compensatie van kosten wordt ook toegepast, zoals bij het reinigen van oude mijnterreinen. Momenteel wordt ook gedacht aan het beschikbaar stellen van meer algemeen gelabelde financiële compensaties. Economische preferentieel beleid wordt ook toegepast in de vorm van vergoedingen op inkomstenbelasting en douane rechten aan ontwikkelaars die geïnvesteerd hebben in toerisme en resort business. (*middelen*) Samenwerking tussen particuliere ontwikkelaars en de stad Hangzhou voor de ontwikkeling van residentiële woningen vindt plaats volgens plan. Maar dit is *geen beleidscoalitie*. De ontwikkelaars volgen de instructies van de stad op. Er is ook *geen discours* ontwikkeling. Planning en officiële documenten zijn de meest belangrijke manier van promotie van visies. Daarin bevordert de regering

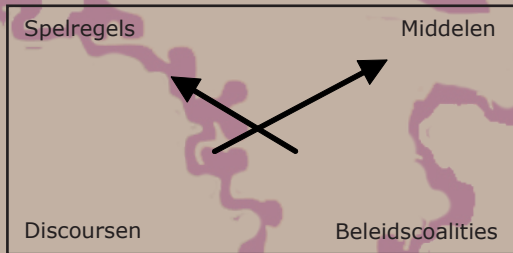

gematigde stedelijke ontwikkeling met toerisme. Bescherming van het cultureel en ecologisch erfgoed en van de traditionele landbouw en – levensstijl dienen om toerisme aan te trekken. De overheid promoot ook groene landbouwontwikkeling, met gebruik van groene pesticiden, organische bemesting, en organische thee productie. Ook het ontwikkelen van landschapsschoon, duurzame ontwikkeling en een link met creatieve sector wordt door de gemeente Hangzhou bevorderd.

Beoordeling

De strategie verbetert de ecologische waarde van het Zhuantang gebied en draagt tegelijkertijd bij aan de lokale economische ontwikkeling. De strategie vergoedt gemiste economische kansen op stedelijke ontwikkeling. Het verlies aan goede landbouwgronden - het gebied ligt in een vruchtbare delta - is groot. Vergoedingen aan landbouwers en andere huiseigenaren voor verloren eigendom lijkt voldoende, maar hun sociale integratie in het voor hen nieuwe stedelijke leven blijft problematisch. Het "circulaire economie"-beginsel draagt bij aan evenwicht tussen stedelijke en landelijke delen van de regio. Maar toch verlaten ontwikkelingsbaten het gebied. Volgens de onderzoekers zal de promotie van het duurzame ontwikkelingsconcept bij kunnen dragen aan bewustwording onder belanghebbenden, ontwikkelaars, geleerden en burgers en kunnen helpen om irrationeel gedrag beperken.

Strategie 2: XiXi Wetland

Deze strategie combineert herstel van landschap en ecosysteem met toerisme en recreatie en wonen voor het duurdere segment. West Lake district bestuurt het Xixi gebied. West Lake district is een mini stad die op haar beurt de orders moet volgen van het stadsbestuur van Hangzhou. Sinds 2005 heeft Xixi een 'beschermde wetland' status als eerste nationale wetland park in China. (*regels*) Aan de boeren werd een stedelijke status gegeven, zodat de lokale overheid hen hun collectieve landbezit kon afnemen. De verplichte toestemming van de centrale staat werd vermeden door het collectieve landbezit in kleinere stukken op te delen. Gedetailleerde voorschriften werden door Hangzhou gemeente ontwikkeld. (*regels en middelen*)

De onteigende boeren werden terugbetaald met nieuwe huizen en compensatie van de grond. Het compensatie tarief is hoog in Hangzhou, aangezien grondprijzen ook hoog zijn.

Er zijn geen coalities betrokken bij deze strategie. De gemeente en vastgoedontwikkelaars werken samen. Tevens is er een samenwerking met toerismebedrijven, universiteiten, onderzoeksinstituten en uitgenodigde experts. Maar deze vormen *geen coalitie*. De gemeente heeft de macht en bepaalt wat er gebeurt.

De Xixi-wetland strategie volgt een win-win principe van commerciële ontwikkeling tijdens het beschermingsproces en milieubescherming tijdens ontwikkeling. De strategie maakt gebruik van de identiteit van het historische landschap (erfgoed)

in de omgeving van woonwijken ter verbetering van het imago van het gebied en van de aantrekkelijkheid voor bewoners in het duurdere segment. Verschillende gebeurtenissen worden aangegrepen om het imago van het park als natuurgebied te versterken en het publiek te onderrichten in bescherming van het wetland. De politieke betekenis van een discours geldt echter niet voor de Chinese gevallen. De overheid hoeft zich niet in te laten met governance benaderingen met discourse om coalities voor gemeenschappelijke strategieën te ontwikkelen. De overheid maakt de dienst uit! (*geen discours*)

Beoordeling

De teruggang van het wetland ecosysteem van 60 tot 10 km² is met de nieuwe status als wetland gebied een halt toegeroepen. De historische meren zijn bewaard gebleven. De top-down planning door de overheid van Hangzhou ten aanzien van stedelijke ontwikkeling is belangrijk om de verstedelijking te controleren. De geïntegreerde aanpak combineert bescherming van lokale cultuur en microklimaat verbetering in stedelijk gebied met toerisme en recreatie. Momenteel vertegenwoordigt het Xixi-gebied het gebied met de beste kwaliteit leefomgeving in China en het gebied is aantrekkelijk voor de rijkere die op hun beurt ontwikkelingskansen en voordelen voor de plaatselijke bevolking met zich meebrengen. Er zijn wel nog steeds ernstige openbaar vervoer beperkingen, en niet genoeg groene ruimten om te recreëren.

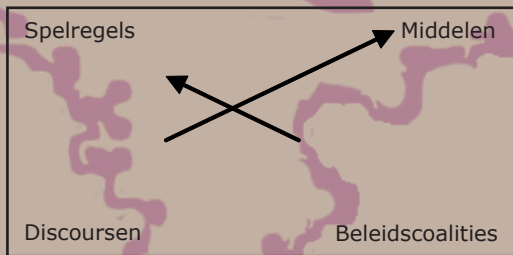
De promotie van toerisme biedt onbeperkte kansen voor ondernemers en geeft Jaingcun een plek als toeristische uitvalsbasis en voorziening voor Zhejiang University. De strategie heeft geleid tot vermindering van de toeristische druk op het West Lake area. Maar er is weinig oor voor de stem van de bevolking, vooral die van boeren.

De verstedelijking van landbouwgrond vormt een verlies aan ecologische kwaliteit. Boeren, hoewel vergoed voor de onteigening van hun land, missen de vaardigheden die nodig zijn op de arbeidsmarkt. Zij zijn in beperkte mate werkzaam in de parkontwikkeling en -beheer. Ze vormen een kwetsbare sociale groep in het ontwikkelingsproces.

Strategie 3: Binjiang technologie en economische ontwikkeling

Deze strategie richt zich op technologische en economische ontwikkeling. Het betreft wederom een typische top down ontwikkeling geleid door de overheid van Hangzhou. Omdat het stadsbestuur haar meer onafhankelijkheid heeft verleend dan andere wijken, merkt het Binjiang District vrij weinig van andere overheden. Voor internationale ondernemingen worden zeer interessante investerings voorwaarden geschapen. Vervuilende industrieën zijn volledig verboden. (*regels*) Het Binjiang gebied herkrijgt in de vorm van subsidies, de belastingen die zij aan de gemeente Hangzhou betaald heeft op inkomsten uit commerciële ontwikkelingen.

De staat, vertegenwoordigd door het Binjiang Districtsbestuur, en is eigenaar van de grond in Binjiang. Ontwikkelaars hebben veel land verworven tegen lage grondprijzen, anticiperend op een stijging van de grondprijzen in de toekomst. Deze speculatie heeft geleid tot opslag van grote stukken grond.

Particuliere ontwikkelaars werken samen met de overheid om woningbouw te ontwikkelen volgens plan. Er is hierbij echter geen sprake van een *coalitie* in politieke zin, maar van samenwerking. Leuzen zijn ondermeer "Blauwe lucht, schoon water, groene omgeving en rust", "White horse Lake eco-creatieve stad" en high-tech industriële merken. De strategie maakt een link naar de 'creatieve' sector. Regionale eigenheid en cultureel en ecologisch erfgoed worden gecombineerd met streven van naar stedelijke schoonheid. Binjiang wordt gepromoot als dé plek voor wetenschap in Hangzhou. We hebben deze

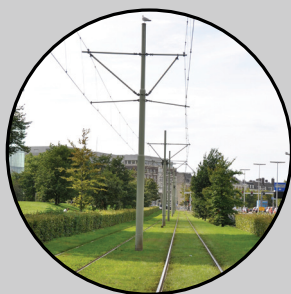
leuzen in het diagram niet als discours weergegeven. Het district promoot zich actief bij buitenlandse investeerders maar houdt de macht in handen.

Beoordeling

Economische ontwikkeling in Binjiang is succesvol met op dit moment 5000 bedrijven, waarvan 10% internationaal, 397 high tech bedrijven en 200.000 inwoners. De infrastructuur verbindingen met de stadskern blijven in gebreke, waardoor het aantal inwoners achterblijft bij de planning en woon-werk tijd wel 1 uur en 15 minuten bedraagt. Er is verspilling van grond en landopslag doordat de ontwikkelaars aan land konden komen tegen lage prijzen.

Een duidelijk positief effect van het zelfbestuur in Binjiang in vergelijking met de afwezigheid van zelfbestuur in andere delen van Hangzhou, is de snelheid van het nemen van beslissingen: erg snel, aangezien zij geen toestemming hoeven te vragen aan de stadsregering voor een aantal ontwikkelingsvraagstukken. Het verbieden van vervuilende industrie is zeer succesvol. Vervuilende industrieën vestigen zich nu in steden die meer om economische ontwikkeling geven dan om milieukwaliteit.

Gebruik van de strategieën

De hiervoor beschreven strategieën dienen als inspiratiebron voor de beleidspraktijk. Ze tonen hoe de combinatie van beleidsdimensies of machtsmiddelen kan bijdragen aan effectieve sturing. Wanneer men de duurzame ontwikkelingsdoelen duidelijk heeft, kan gericht gekozen worden uit de strategieën of specifieke dimensies daarvan. In het volgende hoofdstuk doen we aanbevelingen voor beleid voor duurzame ontwikkeling van grotere stedelijke regio's, de zogenoemde 'Functional Urban Regions'.

Beleidsaanbevelingen

Beleidsaanbevelingen

We geven hier de beknopte beleidsaanbevelingen voor Europese, nationale en regionale beleidsmakers en breder publiek. Deze werden door Aalbers en Eckerberg (2010) geformuleerd op basis van het case studie materiaal uit de zeven regio's! Zoals we in de leeswijzer al meldde, verwijzen wij u voor een beter inzicht in de achtergrond van deze aanbevelingen naar deze achterliggende studie die ook op de ontwikkelingen in de regio's en de bredere regionale beleidscontext in gaat.

Belangrijke begrippen bij de interpretatie van de aanbevelingen zijn die van de *Functional Urban Region (FUR)* en de *Rural-Urban Region (RUR)*. De FUR is een stedelijk centraal gebied en daar omheen liggend gebied van waaruit geforensd wordt. Dat omliggend gebied kan landelijk en stadsrand gebied omvatten. Bij ruimere definitie van het omliggend gebied wordt de term RUR gebruikt door het PLUREL project. De relaties tussen stedelijk gebied en ommeland zijn dus bepalend voor de omvang van de ruimere regio.

Bij het spreken over ruimere regio's komen natuurlijk al snel de provincies in gedachten.

1. Erken het belang van stadsrandgebieden en van interactie en onderlinge afhankelijkheid tussen stedelijke centra en het landelijke ommeland voor duurzame ontwikkeling. Zowel de kiezer, de politici als ambtenaren moeten deze behoefte aan interactie en onderlinge afhankelijkheid onderkennen en integreren in het beleid. Zij moeten onderbelichte en onuitgesproken waarden en het evenwicht tussen strijdige doelen expliciet maken.
2. Ontwikkel institutionele expertise voor het bevorderen van duurzame ontwikkeling: Duurzame ontwikkeling vraagt om uitgebalanceerde besluitvorming, vaardigheden in

conflicthantering en deskundigheid in ruimtelijke planning en bestuur. Zonder deze kwaliteiten ontbeert een regio de vereiste capaciteit om een duurzame spreiding van stedelijk en landelijk landgebruik binnen haar gebiedsgrenzen te bevorderen.

3. Ontwikkel planning en beleid met afstemmingsmechanismen tussen stedelijk en landelijk beleid op regionaal niveau. Zorg voor de integratie van sectoraal beleid. De betrekkelijke macht van regionale overheden op het gebied van wet en regelgeving, financiële middelen en competentie beïnvloeden de mogelijkheden om te coördineren en een juiste balans te vinden tussen regionale ontwikkeling en gemeentelijke initiatieven. De regionale overheid moet de capaciteit hebben om ontwikkelingen te herverdelen en om kansen te scheppen en te vermijden dat kernen verstopt raken terwijl andere gebieden economisch en demografisch krimpen, en om sociale uitsluiting en segregatie te vermijden.
4. Zorg dat de regionale bestuursgrenzen de ruimere stedelijke regio's dekken, ook die gebieden waar mensen wonen die naar de stad komen voor werk en waar de ecosystemen diensten leveren voor welke de regio's ook financiële verantwoordelijkheid zouden moeten dragen. Verken de mogelijkheden en consequenties van verkiezingen van deze besturen van grotere regio's met het oog op duurzame ontwikkeling en om ze op regionaal niveau politiek verantwoording hiervoor te laten afleggen.
5. Verken de mogelijkheden van verpachting van gronden door de overheid en andere beheersmogelijkheden als manier om grip op landgebruik te houden en bebouwde gebieden weer om te vormen

tot open ruimte wanneer stedelijke agglomeraties te dicht bebouwd raken of industrieën, bedrijven en woongebieden niet langer bijdragen aan een gezonde of economische ruimtelijke orde.

6. Stimuleer een capillaire groenstructuur vanuit de landelijke gebieden tot aan de voordeur van woningen in de stad, om een stedelijke leefomgeving te scheppen in bebouwd gebied die alle inkomensgroepen en generaties in staat stelt om te genieten van groene open ruimte en contact te houden met de groene aarde waarvan zij leven.
7. Ontwikkel economische compensatie mechanismen voor ecologische diensten en pas ze toe om voldoende kwaliteit van leven in de landelijke delen van de ruimere stedelijke regio's te garanderen en bewoners in staat te stellen er de kost te verdienen. EU staatssteunregels moeten aangepast worden om zulke lokale initiatieven voor landelijke en stadsrandontwikkeling mogelijk te maken. Bestudeer mogelijkheden voor belastingverlaging in landelijke gebieden om minder economisch productieve situaties en meer duurzame leefstijlen mogelijk te maken, en om ecosysteem diensten in die gebieden voorrang te geven boven economische groei.
8. Coördineer bevolkingsparticipatie en participatie van andere stakeholders om verspilling van energie en initiatieven te voorkomen en bij te dragen aan synergie tussen acties en innovaties die de verschillende sociale actoren kunnen bedenken en ontwikkelen. Trek de aandacht naar het zelfbelang dat economische sectoren en burgers hebben bij lokale duurzaamheidsinitiatieven en help om aan die belangen uitdrukking te geven. Een sterke overheid is nodig

om ondemocratische invloeden te vermijden van actieve lobbygroepen - zoals ontwikkelaars, natuurorganisaties en/of buurtinitiatieven - over de minder mondige groepen en burgers.

9. Streef naar doelgerichte strategieën en meetbare doelstellingen om monitoring en evaluatie mogelijk te maken en om bij te dragen aan goed onderbouwde beleidsverbeteringen. Wees alert op de spanning tussen consensusbuilding in de vorm van vage retoriek, en concreet en effectief beleid.

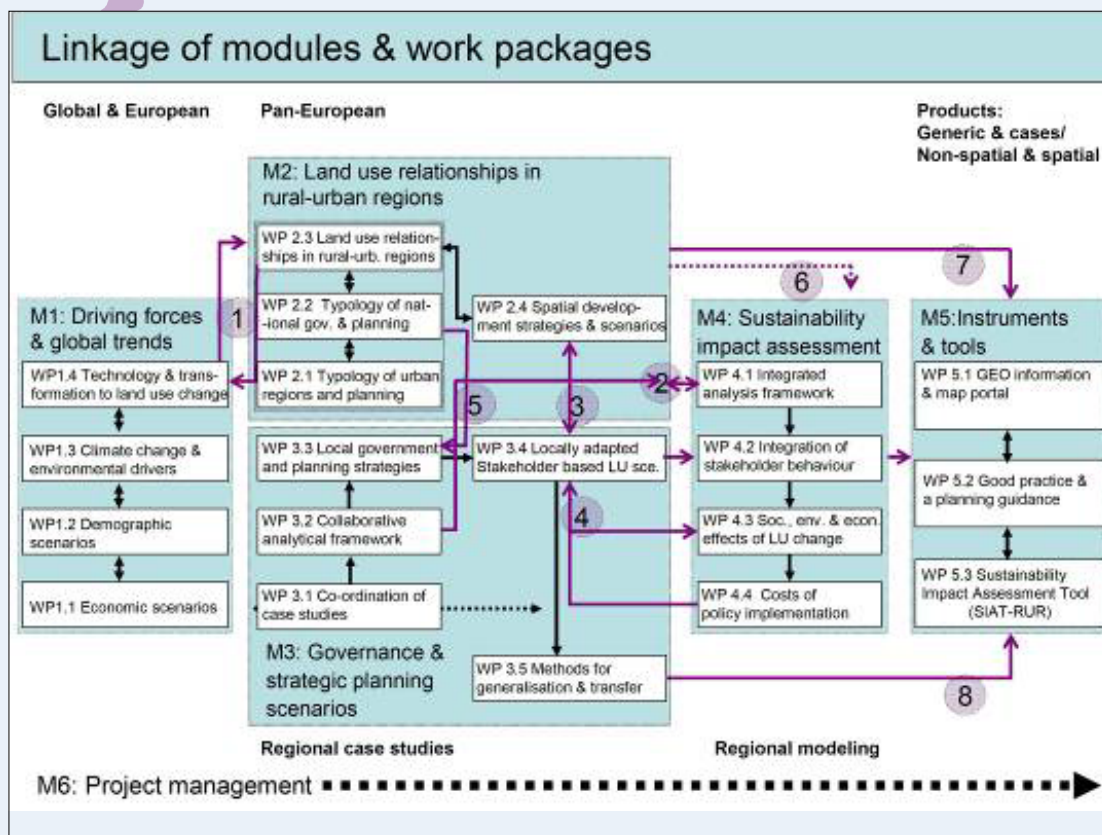

Andere producten van PLUREL

Onderstaande diagram toont de onderzoeksmodules waaruit het PLUREL project bestond. De voorgaande hoofdstukken putten uit de sturingsonderzoeken van module 3. Maar ook toekomstscenario's en de effecten ervan op landgebruik in de Europese regio's werden onderzocht. Ook werden de effecten van sturing onderzocht voor de ecologische, economische en maatschappelijke ontwikkeling.

Er werden speciaal voor de beroepspraktijk de volgende producten samengesteld die al deze kennis vervatten:

- PLUREL Xplorer
Dit is een website waarin alle PLUREL kennis in beknopte vorm wordt vevat en waarin u door kunt linken naar achterliggende onderzoeksrapporten. Ook zijn de meeste tools, zoals MOLAND Light en de iIAT, beschikbaar via de PLUREL Xplorer. Voorsnog verwijzen we u naar de website www.plurel.net Via deze kunt u bij de Xplorer komen die in april 2011 wordt opgeleverd.

Tabel 2: Onderzoeksmodules PLUREL

- **Beleidsbrochure**

Dit is een Engelstalige beleidsbrochure die is geschreven om zowel nationale als Europese beleidsmakers te informeren over de belangrijke stadsrandontwikkelingen in Europa. De brochure bevat ondermeer aanbevelingen uit het vorige hoofdstuk. Een samenvatting ervan is al beschikbaar via www.plurel.net.

- **Practitioners book**

Het boek voor de praktijk bevat de PLUREL onderzoeksresultaten van de verschillende onderzoeksmodules op een geïntegreerde manier voor elk van de zeven case studie regio's. Een inleiding over de onderzoeksmethoden en een afsluiting met conclusies en aanbevelingen maken het boek compleet. In 2011 wordt het boek door Springer Verlag uitgegeven.

- **Quality of Life simulator**

Deze simulator verschaft inzicht in woonvoorkeuren op grond van een 'conjoint-analysis' van leefomgevingsfactoren door bewoners van de 6 Europese case studie regio's en geeft de gelegenheid om beleidsopties en scenario's uit te testen.

- **Interactive Impact Analysis Tool (iIAT)**

De iIAT kan via de PLUREL Xplorer worden geraadpleegd voor zowel het nationale als het regionale niveau. Diverse landgebruikfactoren kunnen tegen elkaar afgezet worden, veranderingen in internationale scenario's en beleid kunnen worden ingevoerd om de effecten ervan op het landgebruik en aanverwante factoren (biodiversiteit, inkomen, kwaliteit leefomgeving, water, etc.) te verkennen. De resultaten worden als 'spinnenweb' gepresenteerd.

- **MOLAND Light**

Het MOLAND Light programma werd door PLUREL ontwikkeld opdat eindgebruikers zonder speciale opleiding of licentie toch MOLAND scenario's kunnen maken. Kalibreren is niet nodig, maar de opties zijn wel beperkt. Voor een volledige MOLAND toepassing is het mogelijk om MOLAND of METRONAMICA modelleurs in te huren en het model (eigendom van Joint Research Centre van de EC resp. RIKS) op uw regio toe te laten passen. RIKS in Maastricht ontwikkelde zowel MOLAND als MOLAND Light. RIKS werkt met de merknaam METRONAMICA model, vergelijkbaar met MOLAND.

De modellen modelleren met behulp van Geografische Informatie veranderingen in het landgebruik. Daarbij worden factoren die het landgebruik beïnvloeden vertaald in regels die de grid-cellen doen veranderen van landgebruiksvorm voor een bepaald punt in de tijd. Deze factoren kunnen bijvoorbeeld internationale veranderingen zijn zoals klimaatverandering, technologische veranderingen, demografische veranderingen of economische veranderingen.

- **Tientallen Engelstalige onderzoeksrapporten**

Deze zijn veelal openbaar en zullen te downloaden zijn via de PLUREL Xplorer en de PLUREL website. Voorbeelden zijn het rapport 'National spatial policies and governance typology'; 'Demographic projections for the case study regions'; 'Rural Urban Region- overview of typologies'.

Voor meer informatie:

carmen.aalbers@wur.nl tel. 0317-485044
judith.westerink@wur.nl tel. 0317-481587
PLUREL website: www.plurel.net

Literatuur

Aalbers, Carmen and Tamara Ekamper, Sybrand Tjallingii, Marleen van den Top (Alterra Green World Research) (2002). The Utrecht Houten Case Study. Greenscom WP4

Aalbers, C.B.E.M., T. van Dijk, P.D. van der Jagt, J. Westerink (2009a) Analysis of regional spatial planning- and decision making strategies and their impact on land use in the urban fringe. Case study of The Hague Region, The Netherlands. PLUREL

Aalbers, Carmen en Terry van Dijk (December 2008) Framework for the assessment of Regional Strategies. PLUREL

Aalbers, C., P. van der Jagt, J. Westerink (2009b) Assessment of strategies. Case study The Hague Region, the Netherlands PLUREL

Auclair, Elizabeth and Didier Vanoni (April 2003) Evaluation of the Case Studies. Greenscom WP 9.

Bauer, Annette (December 2009) Assessment report on local and regional government and planning strategies, M. 3.3.13 Leipzig. PLUREL

Bauer, Annette (February 2010) Assessment report on local and regional planning strategies, M. 3.3.13. Leipzig. PLUREL

Buijs, Arjen E. (2009) Public Natures: Social representations of nature and local practices. PhD Thesis Wageningen

Buizer, Marleen (2008) Worlds Apart. Interactions between local initiatives and established policy. Wageningen UR/Alterra Scientific Contributions 22. Wageningen

Buyck, Jennifer, Jean-Pierre Chery , Françoise Jarrige (2008) Analysis of spatial planning and decision making strategies and their impact on land use in the urban fringe. Montpellier case study. PLUREL

Buyck, J., J-P Chery, F. Jarrige (2009) Assessment report of strategies, Montpellier case study. PLUREL

Grochowski, Miroslav and Marek Pieniasek (December 2008) Analysis of regional spatial planning and decision making strategies and their impact on land use in the urban fringe. Case study: Warsaw Metropolitan Area, Poland. PLUREL

Grochowski, Miroslav (December 2009) Assessment report on local and regional governance and spatial planning strategies, Case study Warsaw Metropolitan Area. Institute of Geography, Polish Academy of Sciences Warsaw Poland. PLUREL

Nassauer, J.I., 1997 Cultural Sustainability: Aligning Aesthetics and Ecology. In J.I. Nassauer (Ed.), Placing Nature: Culture and Landscape Ecology. Washington D.D.: Island Press. In Buijs, 2009.

Perpar, Anton (August 2009a) Analysis of regional spatial planning and decision-making strategies and their impact on land use in the urban fringe. Case study Koper. PLUREL

Perpar, Anton (August 2009b) Assessment report, Assessment of regional strategies Koper case study, Slovenia, first draft-for internal use only. University of Ljubljana, Biotechnical Faculty. PLUREL

Ravetz, Joe (2008) The City Region in time and space. Analysis of regional spatial planning and decision-making strategies, and their impact on land use in the urban fringe. PLUREL

Ravetz, Joe (2009) Strategic action for the Manchester rural urban region. Assessment report on peri-urban governance and planning strategies. PLUREL

Sinn, Annette, Dagmar Haase, Anne Walde (2008) Analysis of regional spatial planning and decision making strategies and their impact on land use in the urban fringe. D 3.3.6 Leipzig. PLUREL

Tatenhove, J. van, Arts, B. and P. Leroy, ed (2000) Political Modernisation and the Environment: The Renewal of Environmental Policy Arrangements, (Dordrecht/Boston/London: Kluwer)

Yang Jianjun, He Youjoun, Stephan Pauleit, Martin Spiekermann, Irene Burkhardt (2009a) Analysis and assessment of regional and local government and planning strategies Hangzhou Case Study. PLUREL

Yang Jianjun, Ni Jingjing, He Youjoun, Stephan Pauleit, Martin Spiekermann, Irene Burkhardt, Yang Fei (2009b) Assessment of regional and local government and planning strategies. Hangzhou Case Study. PLUREL

